

HET BEKLAG TEGEN INBESLAGNEMING: ENKELE LESSEN UIT HET NEDERLANDSE VOORBEELD

Michael Faure, Karen Geeve en Astrid Jordaans¹

§ 1. Inleiding

Dwangmiddelen die in het strafrechtelijk vooronderzoek worden toegepast zijn steeds omstreden. In het belang van strafprocessuele doeleinden worden inbreuken op rechten en vrijheden van burgers gemaakt, die ofwel als verdachte het vermoeden van onschuld genieten, ofwel als derde niet eens van enig strafbaar feit worden verdacht. Ook bij de inbeslagneming van voorwerpen laat dit spanningsveld zich sterk voelen. De inbeslagneming van essentiële onderdelen in een bedrijf kan een produktieproces geheel lamleggen en zo belangrijke schade veroorzaken. Ook door de gewone burger kan de inbeslagneming van een belangrijk gebruiksvoorwerp, zoals de auto, als uiterst schadelijk ervaren worden.

Dat burgers nadeel ondervinden van de toepassing van strafprocessuele dwangmiddelen is op zichzelf natuurlijk niet abnormaal, daar dit juist kenmerkend voor dwangmiddelen is. Problematisch is evenwel het feit dat de Belgische wetgever nagelaten heeft een systeem van rechtsbescherming uit te werken, waarop de burger die meent dat een inbeslagneming ten onrechte wordt toegepast, een beroep kan doen. Het Wetboek van Stafvordering kent geen regeling van beroep of bezwaar waardoor de wettigheid en/of de rechtmatigheid van het beslag zou kunnen worden getoetst. In beginsel beslist alleen de beslagleggende overheid zelf over de voortzetting of beëindiging van het beslag, ongeacht de mogelijkheid van een *ex post* correctie door de civiele rechter indien er door onrechtmatig beslag schade is ontstaan.²

Om aan deze onbevredigende toestand een einde te stellen zijn verschillende pogingen ondernomen om langs jurisprudentiële weg tot een oplossing te komen. In de eerste plaats wordt een beroep gedaan op de kamer van inbeschuldigingstelling, vooral indien de teruggave van inbeslaggenomen zaken door de onderzoeksrechter is geweigerd. Daarnaast wordt ook in toenemende mate een beroep gedaan op de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, zetelende in kort geding, teneinde in spoedeisende gevallen de opheffing van een (naar de mening van eisende partij) onrechtmatig beslag te vorderen. Deze problematiek heeft sedert het begin van de jaren '80 enige rechtspraak opgeleverd. Vooral inbeslagnemingen van casinospelen, radio-zendmateriaal en medische apparatuur waren het

1. De auteurs waren destijds, toen het idee voor het schrijven van deze bijdrage ontstond, allen verbonden aan de vakgroep straf- en strafprocesrecht van de Rijksuniversiteit te Leiden. Thans is Michael FAURE verbonden aan het onderzoeksinstituut METRO van de Rijksuniversiteit Limburg en zijn Karen GEEVE en Astrid JORDAANS werkzaam bij het wetenschappelijk bureau van de Hoge Raad der Nederlanden.

2. Zie Rb. Antwerpen, 30 oktober 1987, *R.W.*, 1989-90, 96, met noot A. VAN OEVELEN, 'Kan de Staat aansprakelijk worden gesteld voor de schade veroorzaakt door een zgn. onwerkdadig beslag in strafzaken?'

voorwerp van een beroep op de rechter tot teruggave, zowel bij de kamer van inbeschuldigingstelling, als bij de voorzitter in kort geding.

Enkele malen hield ook het Hof van Cassatie zich met de teruggave van inbeslaggenomen zaken bezig. De uitkomst van deze jurisprudentiële ontwikkeling lijkt nog niet zeer duidelijk. Zowel de cassatierechtspraak als de uitspraken in feitelijke instantie lijken tegenstrijdig. Dit heeft in de literatuur tot de verzuchting geleid dat een *wettelijke* regeling van het beklag tegen inbeslagneming in strafzaken dringend noodzakelijk is.³ Overigens is dit nu des te meer het geval nu door de Wet van 17 juli 1990 de mogelijkheden van de bijzondere verbeurdverklaring in belangrijke mate zijn uitgebreid.⁴ Aangenomen kan worden dat de inbeslagneming zich voortaan ook zal uitstrekken tot de vermogensvoordelen die uit het misdrijf zijn voortgekomen. Gelet op het ingrijpende karakter daarvan lijkt de nood om een behoorlijke wettelijke regeling van de rechtsbescherming tegen onrechtmatig beslag dus alleen maar groter te worden.

In deze bijdrage wordt aandacht besteed aan de regeling van het beklag tegen de inbeslagneming in strafzaken in Nederland, omdat daar in het Wetboek van Strafvordering in een wettelijke regeling terzake is voorzien. De regeling en de werking ervan in de praktijk zal worden beschreven. Bij de discussie over een eventuele wettelijke regeling in België zou immers aan het functioneren van een regeling in Nederland niet voorbij mogen worden gegaan.

Eerst zal kort de stand van de discussie in België worden weergegeven (§ 2). Vervolgens zullen de toepassingsvoorwaarden voor de inbeslagneming in Nederland worden geschetst (§ 3) en de regeling van de teruggave en het beklag tegen het uitblijven van de teruggave (§ 4). Ook zal worden aangegeven welke toetsingscriteria de Nederlandse jurisprudentie hanteert om de teruggave van inbeslaggenomen zaken te beoordelen (§ 5). Ten slotte zal worden nagegaan in hoeverre in Nederland beklag tegen het uitblijven van teruggave ook via een civiele procedure mogelijk is (§ 6) en wordt in enkele slotbemerkingen overwogen in hoeverre de Nederlandse wettelijke regeling een voorbeeld voor België kan vormen (§ 7).

§ 2. Beklag tegen inbeslagneming in België

A. TOEPASSINGSVOORWAARDEN VOOR INBESLAGNEMING

Hier zullen kort de algemene toepassingsvoorwaarden voor de inbeslagneming tijdens het voorbereidend onderzoek in strafzaken worden geschetst. Uiteraard dient dit bondig te blijven; voor bijzonderheden kan worden verwezen naar de be-

3. Zie DE PEUTER, J., 'Het beslag in strafzaken', in *Strafprocesrecht voor rechtspractici*, Leuven, Acco, 1986, (59), 99; DEJONGHE, P., 'De bevoegdheid van de burgerlijke rechter in kort geding in de marge van strafzaken', *Jura Falconis*, 1988-89, (215), 227.

4. Zie daarover DE SWAEF, M., 'De bijzondere verbeurdverklaring van de vermogensvoordelen uit misdrijven', *R.W.*, 1990-91, 491-493; JAKHIAN, G., 'L'infraction de blanchiment et la peine de confiscation en droit belge', *R.D.P.*, 1991, 765-788; VERVAELE, J., 'Witwassen (blanchiment - money laundering): betekent strafbaar ook bestraffing?', *Panopticon*, 1990, 365-368.

staande artikelen⁵, monografieën⁶ en algemene handboeken over strafprocesrecht.⁷

Het beslag is in het Wetboek van Strafvordering van 1808 vrij summier geregeld. Het wordt vooral behandeld in het kader van het gerechtelijk vooronderzoek en niet in het opsporingsonderzoek, terwijl daar het beslag in de praktijk het meeste voorkomt.⁸ Een wettelijke definitie van wat de inbeslagneming inhoudt, komt in het Wetboek van Strafvordering niet voor.

Er zijn verschillende personen tot inbeslagneming bevoegd, afhankelijk van de vraag of er heterdaad bestaat of niet. Indien er ontdekking op heterdaad is, is inbeslagneming mogelijk door de Procureur des Konings⁹ en dit zowel bij verdenking van misdaad als bij wanbedrijf.¹⁰ Dezelfde bevoegdheid komt overeenkomstig artikel 49 Sv. toe aan de hulpofficieren van de Procureur des Konings. Bij heterdaad komt de bevoegdheid tot inbeslagneming uiteraard ook aan de onderzoeksrechter toe. Buiten heterdaad komt de bevoegdheid in de eerste plaats aan deze magistraat toe.¹¹ Bovendien mag de onderzoeksrechter zijn inbeslagnemingsbevoegdheid delegeren aan een officier van gerechtelijke politie die hulpofficier van de Procureur des Konings is.

De bevoegdheid tot inbeslagneming in het kader van het opsporingsonderzoek is, buiten de situatie van heterdaad, niet in het Wetboek van Strafvordering geregeld. Terecht wijst DE PEUTER erop dat voor zover door een inbeslagneming inbreuken op mensenrechten en fundamentele vrijheden wordt gemaakt, het ontbreken van een wettelijke basis problematisch lijkt.¹² Maar in de praktijk wordt tijdens het opsporingsonderzoek, ook buiten heterdaad, door de Procureur des Konings en alle politie-ambtenaren, beslag gelegd.¹³ Wel kennen vele bijzondere wetten expliciet een inbeslagnemingsbevoegdheid toe aan officieren van gerechtelijke politie.

Belangrijk teneinde de rechtmatigheid van het beslag te kunnen beoordelen is ook het *doel* van het beslag, zoals dit in rechtspraak en rechtsleer wordt omschreven. Artikel 35 Sv. spreekt van een inbeslagneming 'om de waarheid aan de dag te brengen'. Daarnaast kunnen zaken die conform artikel 42 Sw. verbeurdverklaard of overeenkomstig artikel 44 Sw. teruggegeven dienen te worden, eveneens inbeslaggenomen worden. Dit vindt geen uitdrukkelijke grondslag in het Wetboek van Strafvordering, maar wordt algemeen in rechtspraak en rechtsleer aan-

5. Zie vooral DE PEUTER, J., *o.c.*

6. VIAENE, L., *Huiszoeking en beslag in strafzaken*, in *A.P.R.*, Gent, E. Story-Scientia, 1962.

7. D'HAENENS, J., *Strafprocesrecht*, 2e druk, Gent, E. Story-Scientia, 1985, 302-303 en 342-345; FRANCHIMONT, M., JACOBS, A. en MASSET, A., *Manuel de procédure pénale*, Luik, Ed. du Jeune Barreau, 1989, p. 239-241 en 328-329; VAN DEN WIJNGAERT, Ch., *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 1991.

8. DE PEUTER, J., *l.c.*, 61.

9. Art. 32, 35, 36 en 37 Sv.

10. DE PEUTER, J., *l.c.*, 62; SCHUIND, G. en VANDEPLAS, A., *Traité pratique de Droit criminel*, II, 4e druk, 1981, 239; VIAENE, L., *o.c.*, nr. 315.

11. DE PEUTER, J., *l.c.*, 64.

12. DE PEUTER, J., *l.c.*, 68.

13. Zie DE CODT, J., 'L'autonomie du droit pénal et la juridiction des référés', *R.D.P.*, 1991, (225), 238; FRANCHIMONT, M., JACOBS, A. en MASSET, A., *o.c.*, 239-240 en VAN DEN WIJNGAERT, Ch., *o.c.*, 624.

vaard.¹⁴ Deze omschrijving van het doel van het beslag, biedt toch al enig houvast voor de beoordeling van de rechtmatigheid van het beslag. Indien namelijk het beslag niet voor de waarheidsvinding dienstig is, dient te worden nagegaan of het inbeslaggenomen voorwerp wel voor verbeurdverklaring of teruggave in aanmerking kan komen. Zo werd bepaald dat zedenschendende videocassettes geen voorwerpen zijn die ontstaan zijn uit het misdrijf, doch het voorwerp van het misdrijf vormen, zodat de verbeurdverklaring slechts mogelijk is indien deze videocassettes eigendom van de veroordeelde zijn.¹⁵ Behoudens het waarheidsvindingsargument zouden deze cassettes dan ook slechts inbeslaggenomen kunnen worden indien aan de vermelde voorwaarde voor verbeurdverklaring is voldaan. Wat de teruggave betreft dient nog te worden opgemerkt dat volgens sommige rechtspraak de inbeslagneming (ter plaatse of ter griffie) een vereiste is opdat de teruggave conform artikel 44 Sw. bevolen zou kunnen worden omdat 'geen teruggave kan worden bevolen van goederen die niet onder de berusting van het gerecht zijn'.¹⁶

Het doel van het beslag heeft uiteraard ook relevantie voor het voorwerp van het beslag, m.a.w. wat er inbeslaggenomen mag worden. Alle mogelijke roerende zaken kunnen inbeslaggenomen worden, met als enige beperking dat er een verband tussen deze zaken en de zojuist besproken strafprocessuele doelen dient te bestaan. Beslag wordt gelegd op 'wapens en alles wat schijnt gediend te hebben of bestemd te zijn geweest om de misdaad of het wanbedrijf te plegen' en op alles wat de waarheidsvinding kan dienen. Weliswaar zijn deze formuleringen zeer ruim en de begrippen zeer rekbaar; toch kan het enig houvast bieden om *ex post* de rechtmatigheid van het beslag te beoordelen.

B. TERUGGAVE EN BEKLAG TEGEN HET UITBLIJVEN VAN DE TERUGGAVE

Uit het voorgaande blijkt, althans in grote lijnen, wie op grond van het Wetboek van Strafvordering wat in beslag kan nemen. Nu zal worden aangegeven wat het lot van het inbeslaggenomen voorwerp is.

Eerst wordt de teruggave tijdens het vooronderzoek geschetst (1); vervolgens komt de teruggave na de einduitspraak aan bod (2) en ten slotte wordt ingegaan op de mogelijkheid van beklag tegen het uitblijven van de teruggave tijdens het vooronderzoek (3). Weer geldt dat slechts de grote lijnen worden weergegeven, omdat de hoofdmoot van deze bijdrage uit het Nederlandse deel bestaat. Voor bijzonderheden wordt de lezer naar de referenties in voetnoten verwezen.

14. DE PEUTER, J., *l.c.*, 73; Rb. Antwerpen, 30 oktober 1987, *R.W.*, 1989-90, 96, met noot A. VAN OEVELLEN, 'Overwegende dat het beslag niet enkel dienstig is ter openbaring van de waarheid, doch ook tot waarborg strekt van een mogelijke verbeurdverklaring'. Een aanwijzing kan wel worden gevonden in de in art. 35 Sv. gebruikte formulering 'alles wat schijnt gediend te hebben of bestemd te zijn geweest om de misdaad of het wanbedrijf te plegen, alsook alles wat eruit schijnt voortgekomen te zijn', hetgeen naar de in art. 42 Sw. gebruikte voorwaarden voor de bijzondere verbeurdverklaring verwijst. Bemerkt bovendien dat door de recente wetswijziging vermogensvoordelen die uit het misdrijf voortkomen ook verbeurdverklaard kunnen worden.

15. Cass., 4 oktober 1988, *Pas.*, 1988, I, 121.

16. Antwerpen, 2 juni 1989, *R.W.*, 1989-90, 197, met noot D. MERCKX.

1. De teruggave tijdens het vooronderzoek

De inbeslaggenomen zaken worden in beginsel (behoudens beslag ter plaatse) ter griffie bewaard. De griffier draagt zorg voor de bewaring van de in beslag genomen zaken.¹⁷ In de rechtsleer wordt een onderscheid gemaakt tussen de opheffing van het beslag en de teruggave. Met de opheffing wordt de formele teruggave bedoeld die erop gericht is het dwangmiddel van de inbeslagneming te beëindigen; de teruggave is de materiële handeling waarbij de inbeslaggenomen zaak weer ter beschikking van de belanghebbende wordt gesteld.¹⁸ Tijdens het opsporingsonderzoek kan het openbaar ministerie de opheffing van het beslag bevelen, tijdens het gerechtelijk vooronderzoek de onderzoeksrechter. In dit laatste geval rijst de vraag of de Procureur des Konings een beroepsmogelijkheid heeft. Indien men aanneemt dat beslissingen over het beslag jurisdictionele handelingen zijn¹⁹ wordt deze vraag bevestigend beantwoord.²⁰

Indien er tot opheffing van het beslag is beslist, regelt het K.B. nr. 260 van 24 maart 1936 de teruggave. In beginsel wordt de zaak teruggegeven aan de persoon in wiens handen beslag werd gelegd. Een derde die meent rechthebbend te zijn op de inbeslaggenomen zaak kan bij de griffier verzet doen tegen de voorgenomen teruggave.²¹ Indien de opheffing van het beslag is gelast zal de griffier dan conform artikel 4 hiervan bericht geven aan degenen die verzet hebben gedaan.

2. De teruggave bij en na de einduitspraak

In vele gevallen zal het beslag niet tijdens het vooronderzoek worden opgeheven, maar bewaard blijven tot aan de einduitspraak. Tijdens het onderzoek ter terechtzitting kunnen de inbeslaggenomen zaken immers ook nog dienstig zijn voor de waarheidsvinding en bovendien kan bij de einduitspraak de verbeurdverklaring van de in beslag genomen zaak worden bevolen. Indien de verbeurdverklaring – die overigens in vele gevallen verplicht moet worden uitgesproken – niet wordt opgelegd, zal de rechter overeenkomstig artikel 44 Sw. de teruggave van de inbeslaggenomen zaak bevelen. Artikel 370 Sv. bepaalt dat de in beslag genomen voorwerpen aan de *eigenaar* worden teruggegeven.²² Bemerkt voorts dat bij het Koninklijk Besluit van 9 augustus 1991²³ voor de voorwerpen die overeenkomstig art. 43bis Sw. verbeurdverklaard worden een regeling werd ingevoerd ter vrijwaring van de rechten van derden die bewezen recht te hebben op een verbeurdverklaarde zaak. De tenuitvoerlegging van de verbeurdverklaring conform het nieuwe artikel 43bis is ingevolge dit K.B. slechts mogelijk na 90 dagen nadat de veroordeling in kracht van gewijsde is getreden.

17. Art. 1 K.B. nr. 260 van 24 maart 1936.

18. DE PEUTER, J., *l.c.*, 84.

19. Hetgeen omstreden is; hieronder wordt daarop nog teruggekomen.

20. Zie VIAENE, L., *o.c.*, nr. 141 en Gent, 24 december 1976, *R.W.*, 1976-77, 1813.

21. Art. 3 K.B. nr. 260 van 24 maart 1936.

22. Zie over de verbeurdverklaring in het commune strafrecht, DE PEUTER, J., *l.c.*, 86-87 en in het milieustrafrecht, FAURE, M., *Preadvies Milieustrafrecht*, Maklu, 1990, 103-105.

23. *B.S.*, 17 oktober 1991.

Indien er verzuimd werd om bij de einduitspraak hetzij de verbeurdverklaring, hetzij de teruggave van de in beslag genomen zaak te bevelen, dan kan het openbaar ministerie de opheffing en de teruggave bevelen.²⁴ Mogelijke betwistingen indien een derde aanspraak maakt op de inbeslaggenomen zaak worden geregeld conform de hierboven beschreven procedure van het K.B. nr. 260 van 24 maart 1936.

3. *Beklag tegen het uitblijven van teruggave tijdens het vooronderzoek*

De toepassingsvoorwaarden en doeleinden van de inbeslagneming zijn bij commune delicten door de Belgische rechtspraak en rechtsleer zo ruim geïnterpreteerd dat er zelden sprake zal zijn van een flagrante onwettigheid van het beslag. Indien de vereiste vormen niet worden nageleefd brengt dit bovendien niet de nietigheid van het beslag mee.²⁵ De redenen waarom belanghebbenden bezwaar maken tegen beslag zijn vaak gelegen in het feit dat wordt aangevoerd dat de inbeslaggenomen voorwerpen de waarheidsvinding niet kunnen dienen of niet voor verbeurdverklaring of teruggave in aanmerking kunnen komen (b.v. indien er teveel voorwerpen in beslag worden genomen) ofwel dat de voorwerpen te lang in beslag worden gehouden of dat de belanghebbende een onevenredig nadeel van de inbeslagneming ondervindt (impliciet beroep op schending van het proportionaliteitsbeginsel). Juist omdat het hierbij steeds neigt naar een beoordeling van de opportuniteit van de inbeslagneming is het begrijpelijk dat er nogal argwanend wordt gekeken naar een beklag tegen het uitblijven van teruggave dat zou neerkomen op een rechterlijke toetsing van het beslag.

De eerste weg die wordt bewandeld bij een beklag tot teruggave in België leidt naar de Kamer van Inbeschuldigingstelling. Bij gebreke aan enige voorziening in het Wetboek van Strafvordering ligt dit voor de hand omdat de beslissing over de rechtmatigheid van het beslag dan nog binnen strafprocessuele kaders blijft passen. Wel is duidelijk dat het (ongeschreven) beroep op de Kamer van Inbeschuldigingstelling alleen soelaas kan bieden bij het beslag door de onderzoeksrechter en dan nog alleen indien men diens weigering het beslag op te heffen als een juridictionele beslissing beschouwt. Juist wat dit laatste vereiste betreft, blijkt het schoentje in de praktijk vaak te wringen. Juist vanwege de zojuist aangehaalde redenen (de toetsing van strafprocessuele dwangmiddelen in eigen huis houden) zijn vele penalisten al sedert lang voorstander van een toetsing van elke daad van onderzoek, zoals het beslag, door de Kamer van Inbeschuldigingstelling.²⁶ Deze mening in de doctrine wordt de laatste jaren schoorvoetend door de (vooral Luikse en Brusselse) rechtspraak gevolgd.²⁷ Voorwaarde is wel dat de handeling van de

24. DE PEUTER, J., *l.c.*, 90.

25. Cass., 27 februari 1961, *Pas.*, 1961, I, 695.

26. Voor uitstekende recente overzichten zie DE CODT, J., *l.c.*, 229-234, die erop wijst dat 19^e eeuwse auteurs dit standpunt steeds verdedigden en VERSTRAETEN, R., *De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek, het slachtoffer in het strafproces*, Antwerpen, Maklu, 1990, 205-214.

27. Zie o.m. de rechtspraak geciteerd bij FRANCHIMONT, M., JACOBS, A. en MASSET, A., *o.c.*, 340-341 en in de noot van PIEDBŒUF, F. bij K.I. Luik, 25 september 1986, *Jur. Liège*, 1987, 95-96. Zie ook DE PEUTER, J., *l.c.*, 94. Overigens is dit geen nieuw fenomeen omdat de auteurs reeds in de 19e eeuw aannamen dat de beslissingen van de onderzoeksrechter vatbaar waren voor hoger beroep. VERSTRAETEN

onderzoeksrechter waartegen het verzet is gericht als een jurisdictionele beslissing wordt gezien. Dit is volgens de Kamer van Inbeschuldigingstelling van Luik het geval indien de onderzoeksrechter weigert het beslag van een voertuig op te heffen.²⁸ De onderzoeksrechter is niet alleen onderzoeker, maar ook rechter en in die hoedanigheid treft hij een jurisdictionele beslissing: na kennisname van de elementen van het dossier treft hij een beslissing die van aard is de rechten van de burger te raken. Hoewel de burger, in tegenstelling tot de Procureur des Konings, geen recht van verzet heeft tegen onderzoekshandelingen, heeft hij dit wel tegen de jurisdictionele beslissingen van de onderzoeksrechter, aldus de Kamer van Inbeschuldigingstelling van het Hof van beroep te Luik.²⁹ Deze zelfde Kamer ging nog een stap verder in een beschikking van 15 december 1987 door het beroep tegen een weigering het beslag op te heffen ontvankelijk te verklaren, hoewel die weigering slechts impliciet bleek uit het niet antwoorden op brieven waarin de onderzoeksrechter om opheffing van het beslag werd verzocht.³⁰ Een formele beslissing van de onderzoeksrechter ontbrak in dit geval.

Toch worden deze recente Luikse ontwikkelingen niet met algemene instemming onthaald in de literatuur. Opvallend is bijvoorbeeld de noot van emeritus procureur generaal J. LECLERCQ bij een arrest van de Kamer van Inbeschuldigingstelling van Bergen, waarbij een beroep tegen een weigering van de onderzoeksrechter om tot opheffing van het beslag over te gaan niet ontvankelijk werd verklaard omdat een dergelijk beroep elke wettelijke grondslag mist.³¹ LECLERCQ toont zich *de lege lata* sterk tegenstander van een verhaal tegen beslag door de onderzoeksrechter bij de Kamer van Inbeschuldigingstelling. Hij haalt onder meer aan dat de 'jurisdictionele handelingen' (waarvoor het beroepsrecht wel zou gelden) beperkt zijn tot die handelingen die de onderzoeksrechter alleen, d.w.z. met uitsluiting van andere gerechtelijke overheden, kan stellen. Voor het beslag is dat dus niet het geval, aangezien ook de Procureur des Konings zaken in beslag kan nemen. Bovendien stelt LECLERCQ dat er geen algemeen beroepsrecht tegen jurisdictionele handelingen bestaat, maar alleen als de wetgever daarin expliciet heeft voorzien. Ook VERSTRAETEN wijst erop dat er geen algemeen beginsel van een recht op een dubbele aanleg bestaat.³² Ook DE CODT meent dat een 'censuur' door de Kamer van Inbeschuldigingstelling de vrijheid van de onderzoeksrechter op ontoelaatbare wijze zou beperken.³³

meent dan ook dat de nieuwere jurisprudentie aantoont dat het beroep op de Kamer van Inbeschuldigingstelling aan een 'tweede jeugd' toe is (VERSTRAETEN, R., *o.c.*, 190).

28. K.I. Luik, 25 september 1986, *Jur. Liège*, 1987, 93, met noot F. PIEDBŒUF; vgl. K.I. Luik, 1 maart 1988, *Jur. Liège*, 1988, 670, met noot F. PIEDBŒUF: geen beroepsmogelijkheid tegen onderzoekshandelingen van de onderzoeksrechter.

29. Het verzet werd bijgevolg ontvankelijk, doch ongegrond verklaard.

30. K.I. Luik, 15 december 1987, *Jur. Liège*, 1988, 668. Dit arrest vormt evenwel volgens VERSTRAETEN een uitzondering; in de regel moet de onderzoeksrechter zich schriftelijk hebben uitgelaten (VERSTRAETEN, R., *o.c.*, 207-208).

31. K.I. Bergen, 5 november 1985, *J.T.*, 1986, 24, met noot J. LECLERCQ.

32. VERSTRAETEN, R., *o.c.*, 210-212, met verwijzingen naar rechtspraak ter ondersteuning van dit standpunt. Een andere mening wordt evenwel vertolkt door substituut procureur generaal MORLET (MORLET, P., 'Des recours contre les ordonnances du juge d'instruction', *R.D.P.*, 1988, (135), 169-170.

33. DE CODT, J., *l.c.*, 233-234.

Hieruit volgt dat ondanks de beperkte succesjes voor de Brusselse en Luikse Kamers van Inbeschuldigingstelling, zeker niet kan worden voorgehouden dat deze weg een oplossing biedt voor het vraagstuk van het beklag tegen inbeslagname.³⁴ Deze conclusie is belangrijk voor de beoordeling van de vraag of een tweede weg, namelijk die van het kort geding, een adequaat middel is om op te komen tegen (mogelijk) onrechtmatig beslag. Ook de vraag of de kort gedingrechter in een lopend strafonderzoek mag tussenkomen door bijvoorbeeld opheffing van een onwettig beslag te bevelen, is geen nieuw probleem. Reeds aan het einde van de vorige en het begin van deze eeuw werd regelmatig getracht om via het kort geding de teruggave van inbeslaggenomen zaken te bewerkstelligen, hetgeen overigens doorgaans in een onbevoegdverklaring eindigde.³⁵ Door de gerechtelijke hervorming van 1970 werd de bevoegdheid van de voorzitter evenwel aanmerkelijk uitgebreid. Algemeen wordt thans aangenomen dat, indien aan de bevoegdheidsvoorwaarden is voldaan, de voorzitter ook in betwistingen van strafrechtelijke aard kan tussenkomen.³⁶ Nochtans zijn er vele procedurele obstakels die een onverkort ingrijpen van de voorzitter in een lopend strafrechtelijk onderzoek verhinderen. De meeste van deze problemen hangen samen met de eigen belangen van het strafrechtelijk onderzoek die men in gevaar ziet komen door een presidentieel ingrijpen.³⁷ Noch in de rechtsleer, noch in de rechtspraak is er eensgezindheid over de vraag waar de bevoegdheid van de voorzitter eindigt en de autonomie van het straf(proces)recht begint. KRINGS hield voor dat in de meeste gevallen de regels van het civiele procesrecht niet toepasselijk zijn in strafzaken, aangezien het strafproces wordt geregeld door het Wetboek van Strafvordering.³⁸ VÉLU gaat daarentegen een stap verder: in beginsel is de voorzitter in spoedeisende gevallen bevoegd, ook in strafzaken, tenzij een andere rechter bevoegd zou zijn.³⁹ VERSTRAETEN daarentegen meent dat de bevoegdheid van de voorzitter ook wordt beperkt door de vraag of de regels van de strafvordering zich niet tegen de maatregel verzetten.⁴⁰ DE CODT leidt hieruit terzake van inbeslagname af dat artikel 35 Sv. alleen aan de Procureur des Konings het oordeel laat welke goederen in beslag dienen te worden genomen en dat een presidentiële tussenkomst in beslagzaken bijgevolg steeds een inbreuk zal zijn op een prerogatief dat door de wetgever uitdrukkelijk aan de Procureur is toegekend.⁴¹

Ook in de rechtspraak is er geen eensgezindheid.⁴² VAN HONSTÉ citeert een arrest van het Hof van Beroep te Brussel betreffende een inbeslagname door de

34. De meeste auteurs menen dat de lege lata tegen een weigering tot opheffing van het beslag geen rechtsmiddel openstaat (zie b.v. SCHUIND, G. en VANDEPLAS, A., *o.c.*, 132A en DE CODT, J., *l.c.*, 234).

35. Zie de rechtspraak geciteerd bij DE CODT, J., *l.c.*, 238-239, DE PEUTER, J., *l.c.*, 91-92 en VERSTRAETEN, R., *o.c.*, 190-198.

36. LAENENS, J., 'Overzicht van rechtspraak (1970-1978): De bevoegdheid', *T.P.R.*, 1979, 292-293.

37. Voor een goed overzicht: zie DE CODT, J., *l.c.*, 234 e.v.

38. KRINGS, E., 'De toepassing van de regels van het Gerechtelijk Wetboek op de rechtsplegingen in strafzaken, tuchtzaken, fiscale zaken, e.a.', in *Actuele problemen van gerechtelijk privaatrecht*, Leuven, Acco, 1976, (9), 10.

39. VÉLU, J., concl. vóór Cass., 21 maart 1985, *Pas.*, 1985, I, 908.

40. VERSTRAETEN, R., *o.c.*, 195.

41. DE CODT, J., *l.c.*, 236-237.

42. Aldus DE NAUW, A., 'Recente tendensen in het onderzoek in strafzaken', *Panopticon*, 1988, (217), 244.

onderzoeksrechter te Nijvel van een 'vrije radio'.⁴³ Het Hof stelt vast dat de inbeslagname van de apparatuur geen feitelijkheid is, maar een daad van vervolging. Het arrest onderstreept, aldus VAN HONSTÉ, dat de rechter in kort geding niet bevoegd is om te oordelen over daden van een gerechtelijk onderzoek. Maar reeds in het begin van de jaren '80 kan men uitspraken aantreffen, die toch wel een andere richting uit leken te gaan. Zo achtte de Antwerpse Voorzitter zich in een Beschikking van 23 juli 1982 wel bevoegd om te oordelen of de inbeslagname op wettige wijze, d.w.z. in overeenstemming met de regelen de strafvordering was tot stand gekomen.⁴⁴ Opvallend is dat de Voorzitter zich bevoegd acht te oordelen over het verzoek tot opheffing van het beslag, doch het ten gronde afwijst.

Ook de cassatierechtspraak is niet eenduidig. Bij arrest van 21 maart 1985⁴⁵ werd een voorziening in cassatie tegen een arrest dat de ontvanger van registratie en domeinen verbood 14 inbeslaggenomen paarden te verkopen, verworpen. Het Hof van Cassatie stelde dat de tussenkomst van de voorzitter in kort geding mogelijk blijft ook al heeft de schijnbaar onrechtmatige handeling van de overheid betrekking op een strafvordering en ook al is die handeling verricht ter uitvoering van een beslissing van een magistraat van het Openbaar Ministerie. Sommigen zagen in dit arrest een succes voor degenen die via het kort geding verhaal trachten uit te oefenen tegen een onrechtmatig beslag.⁴⁶ Het Hof van Cassatie maakte in dit arrest enkel voorbehoud voor de bevoegdheid van de voorzitter indien het optreden in kort geding 'niet verenigbaar zou zijn met de wetten en beginselen houdende regeling van de bevoegdheid van de strafgerechten'.⁴⁷ Een volgend cassatie-arrest in verband met de tussenkomst van de kort geding rechter in beslagzaken handelde wederom over casinospelen. Het Hof van Beroep te Antwerpen had beslist dat de kort geding rechter slechts in strafzaken tussen kan komen voorzover de regels van de strafvordering zich daartegen niet verzetten. Het Hof van Cassatie merkt in een arrest van 27 juni 1986 op dat het bestreden arrest terecht naar artikel 35 Sv. verwijst teneinde aan te tonen dat in casu de regels van de strafvordering zich verzetten tegen het optreden van de voorzitter in kort geding in strafzaken.⁴⁸ Ten opzichte van het zojuist besproken arrest van 21 maart 1985 betekent dit zelfs een nog verdere beperking van de bevoegdheid van de voorzitter in kort geding.⁴⁹ Bovendien oordeelt het Hof dat deze beperking van de bevoegdheid van de voorzitter in kort geding niet strijdig is met artikel 6

43. Brussel, 18 januari 1982, geciteerd door VAN HONSTÉ, V., 'Het rechtspreken binnen het rechtsgebied van het Hof van beroep te Brussel', *R.W.*, 1982-83, (1553), 1562-1563.

44. Antwerpen, 23 juli 1982, *R.W.*, 1987-88, 1317, met noot J. LAENENS, 'Het kort geding in strafzaken'.

45. Cass., 21 maart 1985, *Pas.*, 1985, I, 908, *Arr. Cass.*, 1984-85, 1008.

46. DE PEUTER, J., *l.c.*, 93. Anders: DE CODT, J., *l.c.*, 242 en VERSTRAETEN, R., *o.c.*, 195-196. DE NAUW merkt op dat dit arrest menig penalist heeft verrast (DE NAUW, A., *l.c.*, 242).

47. Voorzitter MARCHAL stelt evenwel dat het cassatie-arrest van 21 maart 1985 in het geheel geen verruiming van de bevoegdheid van de kort geding rechter heeft gebracht (MARCHAL, P., 'De rechter in kort geding en de strafvordering', in *Liber Amicorum Marc Châtel*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1991, 319-326).

48. Cass., 27 juni 1986, *R.W.*, 1986-87, 1681, *Pas.*, 1986, I, 1331, *Arr. Cass.*, 1985-86, 1477.

49. Aldus LAENEN, J., 'Het kort geding in strafzaken', noot onder Voorzitter Kort Geding Antwerpen, 23 juli 1982, *R.W.*, 1987-88, 1319.

E.V.R.M. omdat aan het beslag in strafzaken een einde kan worden gemaakt door het vonnisgerecht.

De uitspraken in feitelijke instantie gingen in de jaren '80 eveneens beide richtingen uit. In een Beschikking van 2 april 1981 achtte de Voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel zichzelf onbevoegd om kennis te nemen van een vordering tot opheffing van het beslag van een roulette-installatie. De Voorzitter stelde dat de verdachte zijn argumentatie betreffende de beweerde onwettigheid van het beslag voor de rechter ten gronde diende uit te werken. In casu steunde de argumentatie vooral op het feit dat het roulettespel geen verboden kansspel zou zijn en deze beoordeling komt, aldus de voorzitter, aan de rechter ten gronde toe.⁵⁰ Vele andere uitspraken hebben een gelijkaardige strekking. Zo werd bij arrest van het Hof van Beroep te Antwerpen van 29 juni 1982 een beschikking van de Voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Turnhout waarbij deze zich onbevoegd verklaarde om kennis te nemen van een vordering tot opheffing van een beslag op speeltafels, bevestigd.⁵¹ Het Hof overwoog: 'dat de voorzitter, zetelende in kort geding, onmogelijk de opportuniteit van de gewraakte aangevochten maatregel kan onderzoeken vermits hij niet kan oordelen of deze maatregel een feitelijkheid is die klaarblijkelijk en zonder enige twijfel ingaat tegen de rechten van appellant, daar waar hij geen kennis had van het strafonderzoek en het gevolg dat hieraan gegeven is'.⁵²

Sommige voorzitters stellen, met enige voorzichtigheid, dat zij wel bevoegd zijn, maar wijzen dan vervolgens de vordering ten gronde af.⁵³ Zoals wel vaker komt de meest vergaande rechtspraak echter uit Luik. Er waren reeds enkele uitspraken geweest waarbij de voorzitter in kort geding bevoegd werd geacht om hoogdringende maatregelen te bevelen die noodzakelijk waren gelet op de gezondheidstoestand van gedetineerden.⁵⁴ Een toetsing van een beslagmaatregel kwam aan bod in een arrest van het Hof van Beroep te Luik van 29 juni 1989.⁵⁵ Daarin werd onomwonden gesteld dat de voorzitter in kort geding bevoegd is om de opheffing van een strafrechtelijk beslag te bevelen voorzover hij daarbij geen

50. Voorzitter Kort Geding Brussel, 2 april 1981 inzake Casino Brouckère t. Belgische Staat, ongepubliceerd.

51. Antwerpen, 9e Kamer, 29 juni 1982, inzake Boulboulle t. Belgische Staat, ongepubliceerd.

52. Het Hof sprak zich in deze zaak overigens ook uit over de mogelijke schending van art. 6 E.V.R.M. door het ontbreken van een rechtsmiddel tegen het beslag; het probleem dat ook in het cassatie-arrest van 27 juni 1986 aan bod kwam. Terzake werd beslist: 'Overwegende dat om diezelfde reden er geen schending kan vastgesteld worden van art. 6 E.V.R.M., gezien het recht van appellant op een rechterlijke behandeling van zijn zaak behouden blijft en deze behandeling haar normaal verloop zal hebben voor de terzake bevoegde rechtbank, waar appellant ten andere zijn grieven kan doen gelden tegen de maatregelen genomen in het kader van het strafonderzoek en hiervan opheffing kan vragen'.

53. Voorzitter Kort Geding Brussel, 20 oktober 1981 inzake Casino Bourse t. Belgische Staat, ongepubliceerd (Attendu que le juge des référés a la faculté de mettre fin à des situations de fait ou à des voies de fait manifestement contraires au droit; que les actes et mesures reprochées au défendeur ne revêtent pas ce caractère); Voorzitter Kort Geding Hasselt, 24 december 1981, inzake Blattegerste t. Belgische Staat, ongepubliceerd ('De onvolledige regeling van het inbeslagnemingsrecht door het Wetboek van Strafvordering laat niet toe te besluiten tot onbevoegdheid').

54. Bergen, 15 september 1983, *Jur. Liège*, 1984, 161; Voorzitter Kort Geding Luik, 22 mei 1984, *Jur. Liège*, 1984, 393.

55. Luik, 29 juni 1989, *J.T.*, 1990, 61.

uitspraak doet over de grond van de zaak, maar alleen over de wettigheid van het beslag.

Dit illustreert dat de rechtspraak verre van eensgezind is. Hieruit volgt dat noch de rechtsgang naar de Kamer van Inbeschuldigingstelling, noch een beroep op de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, zetelende in kort geding, een uitgewerkt systeem van rechtsbescherming bieden waarop de betrokkene een beroep kan doen indien hij de rechtmatigheid van het beslag aan een rechterlijk oordeel wil onderwerpen. Redenen genoeg dus om de blik naar Nederland te wenden waar wel een wettelijke regeling van het beklag tegen het uitblijven van de teruggave van inbeslaggenomen goederen bestaat.

§ 3. Inbeslagneming in Nederland: toepassingsvoorwaarden

A. WAT HOUDT INBESLAGNEMING IN?

Onder strafrechtelijke inbeslagneming van een voorwerp wordt verstaan het onder zich nemen of gaan houden van dat voorwerp ten behoeve van de strafvordering, aldus artikel 134 Sv.⁵⁶ De wet geeft geen uitsluitel over de vraag wanneer er sprake is van onder zich nemen of gaan houden; vormvoorschriften ontbreken.⁵⁷ De beslagleggende ambtenaar is dus relatief⁵⁸ vrij in het kiezen van zijn middelen. Achteraf moet aan de hand van het feitelijk gebeuren beoordeeld worden of inbeslagneming heeft plaatsgevonden.⁵⁹

Volgens de Hoge Raad is van 'onder zich nemen' sprake als de beslagleggende ambtenaar het voorwerp in zijn macht heeft gekregen en de burger de vrije beschikking over het goed heeft verloren.⁶⁰ Dit betekent niet dat de ambtenaar het voorwerp altijd moet meenemen, hoewel dit in de praktijk wel vaak zal voorkomen: het kan ook verzegeld of onder toezicht worden achter gelaten. De ambtenaar moet wel enige actie ondernemen; hij kan niet volstaan met de mededeling dat het voorwerp in beslag is genomen.⁶¹

56. Inbeslagneming op grond van andere wetten blijft in deze bijdrage buiten beschouwing.

57. Een uitzondering is de inbeslagneming van vorderingen. Volgens art. 125^c Sv wordt het beslag daarbij gelegd en opgeheven door uitreiking van een schriftelijke verklaring aan de schuldenaar.

58. Dat wil zeggen binnen de grenzen van behoorlijke procesorde.

59. Dat is mede van belang voor de feiten die strafbaar zijn gesteld in art. 198 Sr (onttrekken van goederen aan beslag) en art. 200 Sr (vernielen of verduisteren van bewijsmateriaal). Het moet immers duidelijk zijn dat beslag gelegd is, zodat geen twijfel mogelijk is over de laakbaarheid van het gedrag. Aangezien het begrip inbeslagneming in art. 134 Sv slechts vaag omschreven is, is dit bepaald niet overbodig. Zie hierover VAN BEMMELEN, J.M. en VAN VEEN, Th. W., *Strafprocesrecht*, 10^e gewijzigde druk, Alphen a/d Rijn, Samsom H.D., Tjeenk Willink, 1989, 168; MELAI, A.L., *Het Wetboek van Strafvordering*, Arnhem, Gouda Quint, losbladig, aant. 3 op art. 94 Sv; TOMESSEN, L.M.H.J., 'De strafvorderlijke inbeslagneming en het rapport van de Commissie Moons. Gemise kans ...?', in *Schaduwten vooruit, Rechtsgeleerde opstellen over het voorbereidend onderzoek in strafzaken*, MOLS, G.P.M.F. (red.), Arnhem, Gouda Quint, 1992, 37-45 en VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *Inbeslagneming en huiszoeking: De dwangmiddelen ter inbeslagneming*, Alphen a/d Rijn, Tjeenk Willink, 1982, 18. (Wanneer bij VELLINGA-SCHOOTSTRA naar o.c. verwezen wordt, is dit werk bedoeld).

60. HR 2 juni 1936, *NJ* 1936, 1015. Zie hiervoor ook NABYÉ, J., *Heterdaad*, 2e herziene druk, Gouda Quint/Van den Brink & Co, Arnhem/Lochem, 1990, 169, 171.

61. HR 24 juni 1935, *NJ* 1936, 23.

Indien de ambtenaar het voorwerp al uit andere hoofde onder zich heeft⁶² en vervolgens overgaat tot beslagleggen, vindt de inbeslagneming niet plaats door het voorwerp onder zich te nemen, maar door het onder zich te gaan houden.⁶³ Een wilsverklaring daartoe van degene die het voorwerp onder zich heeft is voldoende.⁶⁴

B. WANNEER IS INBESLAGNEMING MOGELIJK?

Volgens artikel 134 Sv mag inbeslagneming alleen plaatsvinden ten behoeve van de strafvordering. Artikel 94 Sv bepaalt wanneer hiervan sprake is. Enkel de in dat artikel genoemde doeleinden zijn redengevend voor inbeslagneming:

1. Inbeslagneming met het oog op de waarheidsvinding

Het voorwerp moet kunnen dienen om de waarheid aan de dag te brengen, wil op deze grond tot inbeslagneming kunnen worden overgegaan. Bij jagen buiten het jachtseizoen zonder een jachtvergunning zal dat bijvoorbeeld het geval zijn met het geweer, alsmede met de reeds gedode dieren. Onder het doel van de waarheidsvinding valt eveneens de beantwoording van de vraag of vervolging moet worden ingesteld of voortgezet.⁶⁵ Als een voorwerp heeft bijgedragen aan de conclusie dat van vervolging moet worden afgezien, is derhalve ook voldaan aan de eis dat het goed heeft gediend om de waarheid aan de dag te brengen.

2. Inbeslagneming met het oog op de verbeurdverklaring

Voorwerpen die op deze grond in beslag worden genomen dienen in aanmerking te kunnen komen voor verbeurdverklaring. De inbeslagneming is derhalve afhankelijk gesteld van het bepaalde in artikel 33a Sr: het voorwerp moet enige relatie hebben met het strafbare feit. Het feit is er bijvoorbeeld mee begaan of was daarvoor bestemd (het neppistool waarmee bedreigd is of zou worden).

3. Inbeslagneming met het oog op de onttrekking aan het verkeer

Het voorwerp is op deze grond vatbaar voor inbeslagneming als het vatbaar is voor onttrekking aan het verkeer, zoals geregeld in artikel 36c en d Sr. Ook hierbij gaat het om voorwerpen die in een bepaalde relatie (vergelijkbaar met de verbeurdverklaring) staan tot het strafbare feit. Het grote onderscheid met de verbeurdverklaring is gelegen in het feit dat voor onttrekking aan het verkeer een extra eis wordt gesteld aan het voorwerp, namelijk dat het ongecontroleerd bezit

62. B.v. in het kader van controle op grond van art. 27, lid 3 Wegenverkeerswet of art. 21 Wet Economische Delicten (monsterneming) of in het kader van de openbare orde op grond van art. 28 Politiewet. Zie voor dit laatste het Rode vlag-arrest: HR 22 februari 1977, NJ 1977, 288, met noot Th.W. VAN VEEN.

63. VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 23.

64. MELAI, A.L., *o.c.*, aant. 2 op art. 94 Sv; VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 24.

65. MELAI, A.L., *o.c.*, aant. 11 op art. 94 Sv; VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 28-29.

ervan in strijd is met de wet of het algemeen belang. Gedacht kan worden aan het mes waarmee gedood is of de gestolen heroïne.⁶⁶

Artikel 94 Sv geeft een limitatieve opsomming. De inbeslagneming moet plaatsvinden in het kader van tenminste één van deze doeleinden⁶⁷; alleen dan is de beslaglegging geschied ten behoeve van de strafvordering in de zin van artikel 134 Sv. Volgens vaste jurisprudentie is het ook mogelijk om beslag te leggen ten-einde één van deze doeleinden veilig te stellen⁶⁸, bijvoorbeeld om te zorgen dat een voorwerp ook inderdaad aan het verkeer onttrokken *kan* worden, simpelweg omdat door het beslag de beslagene niet in staat is het voorwerp te doen verdwijnen.

Gezien de limitatieve opsomming van artikel 94 Sv is inbeslagneming met het doel om sluiting van een kliniek te bewerkstelligen⁶⁹ of om het voorwerp terug te geven aan de oorspronkelijke eigenaar niet toegestaan⁷⁰; dit is althans geen inbeslagneming in de zin van artikel 134 Sv, tenzij tevens één van de doeleinden van artikel 94 Sv gediend wordt.

C. WAT KAN INBESLAGGENOMEN WORDEN?

Het begrip 'voorwerp' in artikel 94 Sv ziet op stoffelijke, tastbare goederen⁷¹ zoals drugs, kleding van een slachtoffer, een stapeltje bankbiljetten, post⁷² e.d. Vorderingen vallen er dus niet onder. Voor de inbeslagneming hiervan, hetgeen alleen mogelijk is met het oog op de verbeurdverklaring (art. 125a Sv jo. 33a, lid 1 sub a Sr), heeft de wetgever een aparte regeling gecreëerd in artikel 125a e.v. Sv. Computergegevens lijken evenmin onder het begrip 'voorwerp' te brengen.⁷³ In 1987 heeft de Commissie Computercriminaliteit dan ook voorgesteld om artikel 94 Sv aan te vullen, zodat ook over deze gegevens beschikt kan worden, echter al-

66. Als verschillende goederen een 'gezamenlijkheid' van voorwerpen, vatbaar voor onttrekking aan het verkeer, opleveren, hoeft niet voor elk van de onderdelen van deze gezamenlijkheid vast te staan dat het ongecontroleerd bezit ervan in strijd is met de wet of het algemeen belang: HR 7 december 1971, *NJ* 1972, 197, met noot Peters. In dit arrest ging het om onderdelen van een zendinstallatie en grammofoonplaten, hetgeen als een gezamenlijkheid van voorwerpen werd aangemerkt. Zie ook HR 3 februari 1976, *NJ* 1976, 311, met noot Th. W. VAN VEEN.

67. In de praktijk zal de inbeslagneming vaak in het kader van de waarheidsvinding *alsmede* de verbeurdverklaring of onttrekking aan het verkeer geschieden.

68. MELAI, A.L., *o.c.*, aant. 3 op art. 118 Sv, *alsmede* aant. 1 op art. 94 Sv; zie b.v. HR 15 december 1959, *NJ* 1960, 255.

69. HR 3 februari 1967, *NJ* 1976, 311, met noot Th. VAN VEEN.

70. HR 6 april 1936, *NJ* 1936, 813, met noot W. POMPE; VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 19.

71. VAN POELGEEST, A.M., in *Vademecum Strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, losbladig, § 11.3.1.; VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 25.

72. Aan de inbeslagneming van post bij een instelling van vervoer (bijvoorbeeld de PTT) worden echter aanvullende eisen gesteld. Zo mag niet tot inbeslagneming worden overgegaan als de post niet klaarblijkelijk voor de verdachte bestemd of van hem afkomstig is (art. 100 Sv). Zie hierover MINKENHOF, A., *De Nederlandse strafvordering*, 5^e (herziene) druk, Arnhem, Gouda Quint, 1990, 124.

73. Zie echter HR 8 oktober 1985, *NJ* 1986, 214, met noot T HART, waarin de Hoge Raad de overweging van de Rechtbank bevestigt: 'dat de klacht miskent dat voor de waarheidsvinding onderzoek aan inbeslaggenomen voorwerpen mag worden gedaan, waartoe zeker behoort het onderzoek teneinde gegevens opgeslagen in computersoftware voor het strafrechtelijk onderzoek ter beschikking te krijgen'. 'Een vergelijkbare visie had de Hoge Raad t.a.v. videofilmbanden in HR 19 februari 1991, *NJ* 1992, 50.

leen in het kader van de waarheidsvinding.⁷⁴ De gegevensdragers, zoals diskettes en papier, zijn uiteraard wel stoffelijke goederen en kunnen derhalve in het belang van de strafvordering in beslag genomen worden.

Voorwerp en doel van de inbeslagneming zijn zeer nauw met elkaar verbonden. Een voorwerp is vatbaar voor inbeslagneming als het van belang *kan* zijn voor de waarheidsvinding, of voor verbeurdverklaring of onttrekking aan het verkeer in aanmerking *kan* komen. Het antwoord op de vraag of een voorwerp vatbaar is voor inbeslagneming in een bepaalde strafzaak, is dus afhankelijk van het strafbare feit in kwestie: op allerlei soorten roerende goederen kan beslag gelegd worden⁷⁵, op voorwaarde dat de inbeslagneming plaatsvindt in het kader van ten minste één van de doeleinden van art. 94 Sv.⁷⁶

Artikel 134 Sv noch artikel 94 Sv eist dat het inbeslaggenomen voorwerp de verdachte toebehoort. Ook goederen van derden kunnen derhalve inbeslaggenomen worden: het strafvorderlijk belang gaat boven hun belangen. Hoewel het begrip 'toebehoren' de betekenis heeft van 'in eigendom toebehoren', betekent dit niet dat de civielrechtelijke regels van toepassing zijn. Voor de inbeslagneming is voldoende dat het vermoeden bestaat dat de beslagene eigenaar van het goed is.⁷⁷ Dit kan bijvoorbeeld naar voren komen in de verklaring van de beslagene.

D. HET REDELIJK VERMOEDEN VAN VATBAARHEID VOOR INBESLAGNEMING

Met name de waarheidsvinding is een zeer ruime grond voor inbeslagneming. Vaak is van tevoren niet duidelijk aan te geven of een voorwerp inderdaad zal kunnen bijdragen aan de opheldering van het strafbare feit. Voorwerpen die van belang leken kunnen waardeloos blijken te zijn, en vice versa. Voldoende is dan ook een redelijk vermoeden van de beslagleggende ambtenaar dat het voorwerp geschikt zou kunnen zijn om de waarheid aan het licht te brengen⁷⁸, hetgeen uiteraard een zeer subjectief oordeel is. Dit 'redelijk vermoeden'⁷⁹ wordt door VELLINGA-SCHOOTSTRA omschreven als: 'een op feiten (bijvoorbeeld een voorshands

74. Zie hierover NAEYÉ, J., *o.c.*, 187; HARTEVELD, A.E., 'Dwangmiddelen en computercriminaliteit', *Delikt en Delinkwent* 1987, 1042-1058; SILVIS, J. en WIEMANS, F.P.E., 'Informatietechniek en strafrecht. Een commentaar op het rapport van de Commissie Computercriminaliteit', *NJB*, 1987, 961-968.

75. Op de vraag of ook onroerend goed vatbaar is voor inbeslagneming is geen eenduidig antwoord te geven. De wet geeft deze mogelijkheid niet voor de inbeslagneming in het kader van de verbeurdverklaring of de onttrekking aan het verkeer. Voor de inbeslagneming in het kader van de waarheidsvinding wordt de mogelijkheid niet uitgesloten. Echter, zowel MELAI als VELLINGA-SCHOOTSTRA betwijfelt of hieraan in de praktijk behoefte bestaat. MELAI, A.L., *o.c.*, aant. 4 op art. 94; VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 26-27. Zie hierover ook MINKENHOF, A., *o.c.*, 115-116.

76. Sommige voorwerpen zijn echter ondanks het feit dat zij voldoen aan de doeleinden van art. 94 Sv, niet vatbaar voor inbeslagneming. Dit is bijvoorbeeld het geval met voorwerpen die worden aangetroffen bij een verschoningsgerechtigde en onder diens geheimhoudingsplicht vallen (art. 98 Sv).

77. VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 37.

78. HOEKENDIJK, M.G.M., *Dwangmiddelen in het strafproces*, 3^e herziene druk, Arnhem, Gouda Quint, 1985, 58; MELAI, A.L., *o.c.*, aant. 10 op art. 94 Sv.

79. De Richtlijnen inzake inbeslagneming (*Nederlandse Staatscourant*, 2 juni 1980, § 2) spreken in dit verband van de *verwachting* dat het voorwerp daadwerkelijk gebruikt zal vinden voor de waarheidsvinding, dan wel dat het werkelijk verbeurdverklaard of aan het verkeer onttrokken zal worden.

onverklaarbare dood) en omstandigheden (bijvoorbeeld de situatie waarin het lijk wordt gevonden) gebaseerd vermoeden'.⁸⁰

Ook bij de inbeslagneming in het kader van verbeurdverklaring of onttrekking aan het verkeer is het redelijk vermoeden van belang. Geen redelijk vermoeden bestaat als het hoogst onwaarschijnlijk is dat de rechter zal overgaan tot verbeurdverklaring of onttrekking aan het verkeer.⁸¹ Mocht achteraf blijken dat het redelijk vermoeden onterecht was, dan wordt daardoor de rechtmatigheid van de inbeslagneming niet aangetast.⁸²

Uiteraard moet ook rekening worden gehouden met de beginselen van een behoorlijke procesorde. Zo mag volgens de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit niet méér inbeslaggenomen worden dan nodig is in het belang van de strafvordering⁸³: voor de waarheidsvinding is het voldoende als op één voorwerp van een partij gelijksoortige goederen beslag wordt gelegd.⁸⁴ Dit is uiteraard anders als de inbeslagneming plaatsvindt in het kader van de verbeurdverklaring of de onttrekking aan het verkeer.

De beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit vertonen qua inhoud veel gelijkennis met een ander beginsel van behoorlijke procesorde: het verbod van onredelijkheid. De inbeslagneming is (kennelijk) onredelijk als de beslagleggende ambtenaar na afweging van de betrokken belangen niet tot de inbeslagneming had kunnen komen⁸⁵, bijvoorbeeld omdat de betrokkene door de inbeslagneming onevenredig zwaar wordt getroffen of omdat te snel wordt overgegaan tot uitoefening van dit dwangmiddel. Aangezien de opsporingsambtenaar door af te zien van beslagleggen de rechter de mogelijkheid ontzegt om over te gaan tot onttrekking aan het verkeer (inbeslagneming is hiervoor immers een vereiste), zal kennelijke onredelijkheid van de inbeslagneming ten behoeve van de onttrekking aan het verkeer evenwel minder snel worden aangenomen dan bij de verbeurdverklaring.⁸⁶

Het verbod van détournement de pouvoir, eveneens een beginsel van goede procesorde, komt om de hoek kijken indien beslag gelegd wordt in het kader van een ander doel dan in artikel 94 Sv genoemd wordt.⁸⁷ De inbeslagneming is in dat

80. VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 30.

81. VAN POELGEEST, A.M., *o.c.*, § 11.3.2a.

82. NAEYÉ, J., *o.c.*, 176; VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 30.

83. NAEYÉ, J., *o.c.*, 177. Volgens de Richtlijnen inzake inbeslagneming moet zelfs zoveel mogelijk worden volstaan met inbeslagneming van het *onderdeel* (bijvoorbeeld van de bromfiets) dat de overtreding heeft doen ontstaan. Levert het voorwerp of de aanwezigheid daarvan in zijn geheel een strafbaar feit op, dan moet het hele voorwerp in beslag genomen worden. Zie de richtlijnen inzake inbeslagneming, *Nederlandse Staatscourant*, 2 juni 1980, §2.

84. VAN POELGEEST, A.M., *o.c.*, § 11.3.2a.

85. NAEYÉ, J., *o.c.*, 175; VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 30, 31 en 45. MELAI spreekt in dit verband van 'de meest elementaire eis van evenredigheid tussen feit en straf' (*o.c.*, aant. 10 op art. 94).

86. VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 36. Zo kan bijvoorbeeld ondanks het feit dat de (veelal onbemiddelde) betrokkene door inbeslagneming van heroïne altijd wel onevenredig zwaar zal worden getroffen, bezwaarlijk gezegd worden dat de beslaglegging in het kader van de onttrekking aan het verkeer kennelijk onredelijk is.

87. Zie nogmaals HR 3 februari 1976, *NJ* 1976, 311, met noot Th.W. VAN VEEN.

geval onrechtmatig⁸⁸, zodat onmiddellijke teruggave van het inbeslaggenomen voorwerp dient te volgen.⁸⁹

§ 4. Teruggave en beklag tegen het uitblijven van teruggave

A. DE TERUGGAVE VIA ARTIKEL 118 SV

1. Inhoud van de regeling

Zodra het belang van de strafvordering zich niet meer verzet tegen de teruggave van een inbeslaggenomen voorwerp, moet het Openbaar Ministerie (OM) overgaan tot teruggave aan de beslagene, aldus artikel 118, lid 1 Sv.⁹⁰ Het OM is hier toe verplicht.⁹¹ De beslagene kan derhalve pas hoop op retournering van het voorwerp koesteren, zodra het goed niet meer nodig is voor het doel op grond waarvan beslag was gelegd. Wellicht heeft het voorwerp zijn nut gehad bij de waarheidsvinding, is het hoogst onwaarschijnlijk geworden dat het verbeurd verklaard zal worden of blijkt het toch niet voor onttrekking aan het verkeer in aanmerking te kunnen komen. Net zoals voor de rechtmatigheid van de inbeslagneming vereist is dat beslaglegging niet plaatsvindt in het kader van een ander doel dan artikel 94 Sv noemt, zo is niet toegestaan dat de inbeslagneming voortduurt louter in het belang van een ander dan in artikel 94 Sv genoemd doel, bijvoorbeeld afgifte aan de nog onbekende rechthebbende. De inbeslagneming ten behoeve van de waarheidsvinding eindigt in ieder geval na een sepot-beslissing, een kennisgeving van niet verdere vervolging of door het in kracht van gewijsde gaan van de betreffende rechterlijke uitspraak.⁹²

2. Wie is tot teruggave bevoegd?

De Officier van Justitie is niet altijd autonoom bevoegd tot teruggave. Volgens artikel 118a Sv heeft hij hiervoor tijdens het gerechtelijk onderzoek de (schriftelijke) machtiging van de Rechter-Commissaris nodig. Vanaf het moment dat de zaak ter terechtzitting aanhangig is gemaakt tot aan de einduitspraak behoeft hij voor teruggave van het voorwerp de (eveneens schriftelijke) machtiging van de rechter.⁹³ Na de einduitspraak waarbij niet over het voorwerp is besloten of waarbij het gerecht zich op grond van artikel 353 Sv niet-in-staat heeft verklaard een last tot teruggave te geven, herleeft de autonome bevoegdheid van de Officier van Justitie op grond van artikel 118 Sv. Zodra echter in hoger beroep gedagvaard is,

88. VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 44.

89. VAN POELGEEST, A.M., *o.c.*, § 51.7.4; VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 45, 267.

90. Op grond van art. 125c Sv geldt voor vorderingen hetzelfde moment van opheffing van beslag, zij het dat daarbij alleen de mogelijkheid van verbeurdverklaring van belang kan zijn.

91. Geen verplichting tot teruggave bestaat ten aanzien van voorwerpen waarvan de rechthebbende schriftelijk heeft verklaard afstand te doen (art. 118, lid 4 Sv). De wetgever doelt hier op waardeloze voorwerpen die hun nut gehad hebben, bijvoorbeeld gescheurde kleding van het slachtoffer.

92. NAEYÉ, J., *o.c.*, 177.

93. Volgens art. 125d Sv geldt voor de bevoegdheid tot het opheffen van het beslag op vorderingen een vergelijkbare regeling.

heeft hij wederom de machtiging van het gerecht nodig⁹⁴; de zaak is dan immers weer 'onder de rechter'.⁹⁵

3. Teruggave, maar aan wie?

De hoofdregel van artikel 118 Sv is dat het voorwerp terug wordt gegeven aan de beslagene. Dit kan echter zeer onwenselijk zijn, bijvoorbeeld in zaken waarbij gestolen goed bij de dief in beslag is genomen (vgl. § 4.B.2). Duidelijk is dat de rechtmatige eigenaar eerder in aanmerking zou moeten komen voor teruggave.⁹⁶ De wetgever heeft dan ook uitzonderingen op de hoofdregel toegestaan: de Officier van Justitie kan besluiten tot afgifte aan een andere persoon dan de beslagene.⁹⁷ Hij heeft daarvoor twee mogelijkheden.

Ten eerste kan het voorwerp op grond van artikel 118, lid 2 Sv worden afgegeven op voorwaarde dat de beslagene ten overstaan van de (hulp)Officier van Justitie verklaart het voorwerp door een strafbaar feit te hebben onttrokken aan een bepaalde persoon. Eveneens voldoende is de verklaring van de beslagene dat hij geen bezwaar heeft tegen afgifte van het voorwerp aan een bepaalde persoon. Dit laatste kan ook geschieden door de derde-beslagene, bijvoorbeeld door degene die geheel te goeder trouw een gestolen voorwerp onder zich had toen het in beslag genomen werd.

Indien de beslagene niet bereid is mee te werken aan afgifte aan een derde, biedt de tweede mogelijkheid van het OM wellicht soulaas. Deze is neergelegd in artikel 118, lid 3 Sv: het voorwerp kan worden afgegeven aan een ander dan de beslagene, als deze zich niet binnen veertien dagen nadat het OM hem een mededeling van het voornemen tot zodanige afgifte heeft doen betekenen, daarover heeft beklagd (art. 552a Sv e.v. is op dit beklag van toepassing) of een ingesteld beklag ongegrond is verklaard.

Het voornemen tot afgifte aan een ander op grond van artikel 118, lid 3 Sv moet zoals vermeld aan de beslagene betekend worden. Dit kan enige tijd vergen. Daarna moet opnieuw twee weken gewacht worden op de mogelijke klacht van de beslagene. Wanneer die daadwerkelijk beklag doet kan het voorwerp op dat moment niet aan de derde worden afgegeven. De raadkamer zal eerst een uitspraak moeten doen. Pas als de raadkamer vindt dat teruggave aan de derde redelijk en maatschappelijk niet verantwoord is kan het voorwerp aan de eigenaar worden teruggegeven (zie § 5). Het kan dus vrij lang duren voordat de eigenaar weer de beschikking krijgt over zijn eigendom. Om nog maar te zwijgen van de mogelijkheid dat de eigenaar zijn recht op het voorwerp niet op het eerste gezicht zal kunnen duidelijk maken. In dat geval had de civiele weg misschien beter bewandeld kunnen worden (zie § 6).

Nog onbevredigender is de situatie indien nog geen duidelijkheid bestaat omtrent de identiteit van de rechtmatige eigenaar. Er moet een duidelijk aanwijsbare

94. VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 231.

95. MELAI, A.L., *o.c.*, aant. 2 op art. 118.

96. Vgl. DAVIDS, W.J.M., 'Een eigen art. 2014 van de strafrechter?', in de Bronkhorstbundel, *De derde rechtsingang nader bekeken*, Arnhem, Gouda Quint, 1989, 76-80.

97. Dit geldt niet t.a.v. beslag op vorderingen. Zie HR 17 september 1990, *NJ* 1991, 113.

persoon zijn aan wie het voorwerp kan worden teruggegeven⁹⁸, maar veelal zal de rechtmatige eigenaar niet op de hoogte zijn van het feit dat zijn eigendom in beslag is genomen en heeft het OM geen weet van een andere belanghebbende. Deze kan dan ook niet ingeseind worden om een klaagschrift in te dienen (zie hiervoor § 4.B.2). Als de rechtmatige eigenaar niet bekend is en het belang van de strafvordering zich niet meer tegen teruggave verzet, kan de Officier van Justitie dan ook artikel 118, lid 2 noch lid 3 Sv toepassen en is hij gedwongen om het voorwerp aan de beslagene (de dief!) terug te geven, hoe maatschappelijk ongewenst dit ook moge zijn.⁹⁹ Inbeslagnemen of -houden met het oog op retournering aan de nog bekend te worden rechtmatige eigenaar is immers niet toegestaan.

In de praktijk blijkt derhalve met name de positie van de derde-belanghebbende bij teruggave van inbeslaggenomen goederen zwakker te zijn dan de schijnbaar goed in elkaar stekende formele regeling doet voorkomen. De uitzonderingen op de regel dat inbeslaggenomen voorwerpen teruggegeven moeten worden aan de beslagene, zijn in vele gevallen niet voldoende om tot een rechtvaardig en geloofwaardig resultaat te leiden.

In 1982 heeft de Commissie MULDER een nieuwe regeling voorgesteld die beter aansluit bij deze problemen¹⁰⁰, doordat het bewaren van het voorwerp ten behoeve van de rechthebbende mogelijk wordt gemaakt. Tot wetswijziging heeft het rapport echter niet geleid. Deze verplichting tot teruggave van het inbeslaggenomen voorwerp aan de 'dief', indien niet kan worden bepaald wie de rechtmatige eigenaar is, heeft natuurlijk ook in Nederland tot sterk kritische geluiden ten aanzien van de teruggaveregeling geleid.¹⁰¹

B. DE BEKLAGREGELING VAN ARTIKEL 552A SV

1. Het beklagrecht: algemene beginselen

Via het in de artikelen 552a e.v. Sv geregelde beklagrecht kan de belanghebbende zelf actie ondernemen om het inbeslaggenomen voorwerp terug te krijgen. Dit kan op basis van drie verschillende wetsartikelen.

Ten eerste kan een klaagschrift ingediend worden op grond van artikel 552a Sv ingeval de Officier van Justitie de inbeslaggenomen goederen niet teruggeeft ex artikel 118, lid 1. Ook kan de belanghebbende zich op basis van hetzelfde artikel schriftelijk beklagen over de inbeslagneming zelf, over het gebruik van de inbeslaggenomen voorwerpen, over de kennisneming of het gebruik van gegevens als

98. MELAI, A.L., *o.c.*, aant. 4 op art. 118; VAN POELGEEST, A.M., *o.c.*, § 11.6.2; VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 226.

99. Ervan uitgaande dat de beslagene niet op grond van art. 118, lid 4 Sv afstand heeft gedaan van het voorwerp.

100. Besproken door VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., in *Delikt en Delinkwent*, 1983, 121-136.

101. Op 5 juni 1992 werd aan de Rijksuniversiteit Limburg te Maastricht door J. WÖRETSHOFFER een proefschrift verdedigd *Volgens de regelen van de kunst* (Arnhem, Gouda Quint, 1992), waarvan stelling 7 luidde: 'Bij de voorgenomen wijziging van het voorbereidend onderzoek in strafzaken dient ook de beklagregeling voor inbeslaggenomen voorwerpen te worden betrokken.'

bedoeld in de artikelen 100, 101 en 114 Sv¹⁰²; verder kan hij zich beklagen over een beslag op verbeurd te verklaren vorderingen en over het voortduren van een dergelijk beslag.¹⁰³

De tweede vorm van beklag is niet gebaseerd op artikel 552a Sv, doch op artikel 118, lid 3 Sv. Dit is het beklag over het voornemen van het OM om het voorwerp aan een derde af te geven. Ten slotte kan op grond van artikel 552b Sv geklaagd worden tegen de verbeurdverklaring of de onttrekking aan het verkeer door de rechter. Deze laatste vorm van beklag kan alleen gedaan worden door de andere belanghebbende dan de veroordeelde.

2. De belanghebbende

In de eerste plaats is de belanghebbende in de zin van artikel 552a en 118, lid 3 Sv, degene bij wie het goed in beslag werd genomen.¹⁰⁴ Hierbij is niet van belang of de beslagene het goed al dan niet door diefstal onder zich had, ook al kan het zijn dat hij juist daarvoor veroordeeld is.¹⁰⁵ Maar niet alleen de beslagene kan belanghebbende zijn.¹⁰⁶ Mede gezien de samenhang van artikel 552c Sv, dat aan het OM voorschrijft om de derde in kennis te stellen van zijn beklagrechten, en artikel 552a Sv wordt aangenomen dat ook een derde, zoals de eigenaar of de anderszins rechthebbende aangemerkt kan worden als belanghebbende in de zin van artikel 552a Sv.¹⁰⁷ Wel dient de belanghebbende een speciale band met het in beslag genomen voorwerp te hebben. Daarvoor is het onvoldoende dat deze uit hoofde van de onrechtmatige daad die het onderliggend misdrijf jegens de klager heeft opgeleverd, een vordering op de verdachte heeft en die vordering te gelde wil maken via afgifte van voorwerpen die wellicht uit de opbrengst van het misdrijf zijn betaald.¹⁰⁸ De derde belanghebbende zal echter in de meeste gevallen niet op de hoogte zijn van de inbeslagneming. Dit probleem wordt gedeeltelijk opgevangen door art. 552c Sv, maar dan moet het OM wel op de hoogte zijn van het bestaan van een derde belanghebbende en moet diens naam en adres bekend zijn. Is dit niet het geval dan kan de derde niet worden ingelicht en zullen de voorwerpen conform artikel 118, lid 1 Sv aan de beslagene worden teruggegeven.

Een hiermee samenhangend probleem is het volgende. Wanneer de zaak door de beslagene aan de raadkamer is voorgelegd, is deze, anders dan de rechter ter zitting, niet bevoegd om een voorwerp aan een derde af te geven wanneer deze derde niet eveneens beklag ex art. 552a Sv heeft gedaan.¹⁰⁹ De Hoge Raad heeft verklaard dat in dat geval artikel 118, lid 1 Sv onverkort moet worden toege-

102. Het betreft een bevel tot uitlevering poststukken, de teruggave van poststukken en de bevoegdheden van de rechter-commissaris ten aanzien van poststukken.

103. Hier zal niet worden ingegaan op het beklag ten aanzien van beslag op vorderingen noch op het beklag gericht op kennisneming of gebruik van gegevens als bedoeld in art. 100, 101 en 114 Sv.

104. HR 28 juni 1977, *NJ* 1977, 508.

105. Zie ook VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 241; HR 18 maart 1975, *NJ* 1975, 232.

106. Uitgezonderd het beklag ex art. 118 lid 3 Sv, dat alleen maar gedaan kan worden door de beslagene.

107. Vergelijk ook VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 241; VAN BEMMELLEN, J.M. en VAN VEEN, Th.W., *o.c.*, 177.

108. HR 27 februari 1990, *NJ* 1990, 612.

109. Vgl. HR 2 april 1991, *Delikt en Delinkwent*, 1991, 281.

past.¹¹⁰ Het is onvoldoende indien de derde die door het OM is opgeroepen om aanwezig te zijn bij de raadkamerzitting, aldaar mondeling verzoekt om afgifte van het voorwerp. Ook al lijkt hij op het eerste gezicht recht op het voorwerp te hebben, hij moet een klaagschrift indienen ex artikel 552a Sv. Als de beslagene dus beklag doet is het voor de derde zaak om zich met spoed eveneens in de strijd te werpen met een beklag. Ook hiervoor moet de derde echter op de hoogte zijn van de inbeslagneming. Het OM is overigens ook niet verplicht de derde voor de behandeling in de raadkamer op te roepen. Zo is ook de rechter volgens de Hoge Raad voor de behandeling van beklag ex artikel 118, lid 3 Sv niet gehouden om anderen dan de beslagene op te roepen.¹¹¹

Voorts kan in het geval van beklag over de kennisneming en het gebruik van de gegevens als bedoeld in de artikelen 100, 101 en 114 Sv, als belanghebbende worden aangemerkt degene die heeft gecorrespondeerd met de verdachte.¹¹²

Belanghebbende in de zin van artikel 552b Sv is, zoals gezegd, een andere belanghebbende dan de veroordeelde.

MELAI wijst er verder op dat er meerdere personen belanghebbende kunnen zijn. Ze kunnen ieder afzonderlijk of gezamenlijk een klaagschrift indienen.¹¹³

3. De procedure

Een klaagschrift ex artikel 552a Sv tegen het uitblijven van een last tot teruggave dient binnen 3 jaar na de inbeslagneming te worden ingediend¹¹⁴ en is gericht aan het OM. In beginsel is immers alleen het OM bevoegd tot teruggave van inbeslaggenomen goederen (art. 118, lid 1 Sv), zelfs wanneer het voorwerp in beslag genomen werd door de rechter-commissaris of een opsporingsambtenaar.¹¹⁵ Het indienen van zo'n klaagschrift is dan ook alleen mogelijk in een fase van het proces waarin het OM ook daadwerkelijk bevoegd is te beslissen over de teruggave. Dit is het geval tot aan het moment van de einduitspraak.¹¹⁶ Er kan dan door zowel de verdachte als de derde belanghebbende schriftelijk een klaagschrift worden ingediend ter griffie van de bevoegde rechtbank.¹¹⁷ Het klaagschrift zal behandeld worden door drie rechters in de raadkamer, die een met redenen omklede beschikking dienen te geven (art. 552a Sv). Het klaagschrift is een bezwaarschrift als

110. HR 18 november 1986, NJ 1987, 871; VAN POELGEEST, A.M., *o.c.*, § 51.7.6.

111. VAN POELGEEST, A.M., *o.c.*, § 51.7.9.

112. MELAI, A.L., *o.c.*, aant. 3 op art. 552a Sv.

113. MELAI, A.L., *o.c.*, aant. 3 op art. 552a Sv.

114. VAN BEMMELEN, J.M. en VAN VEEN, Th. W., *o.c.*, 177.

115. VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 224.

116. Hierbij moet worden opgemerkt dat de Officier soms een machtiging van de rechter-commissaris of de rechtbank behoeft alvorens hij tot teruggave kan overgaan (vergelijk § 4.A.2). Mijns inziens betekent dit echter niet dat er dan geen beklag ex art. 552a Sv open staat. De Officier van Justitie blijft bevoegd, ook al is hij niet autonoom bevoegd. En weliswaar heeft de Officier toestemming nodig voor teruggave, maar hij kan wel zelfstandig weigeren het voorwerp terug te geven (art. 118 jo 118a Sv spreken namelijk alleen over de bevoegdheid tot *teruggave*).

117. Voor het vaststellen van de bevoegdheid is van belang of de vervolging al dan niet is aangevangen. Voordat de vervolging is aangevangen is bevoegd de 'rechtbank van het arrondissement binnen hetwelk de inbeslagneming of kennisneming is geschied' (art. 552a, lid 3 Sv) en na de aanvang van de vervolging is bevoegd 'het gerecht in feitelijke aanleg, waarvoor de zaak wordt vervolgd of laatstelijk werd vervolgd' (art. 552a, lid 2 Sv).

bedoeld in art. 449 Sv en kan door een advocaat worden ingediend (art. 450 Sv). De klager dient in de gelegenheid te worden gesteld te worden gehoord (art. 552a lid 4 Sv), waarbij hij zich kan laten bijstaan door een raadsman (art. 24 Sv). Indien het beklag wordt ingesteld door degene die beweert de eigenaar te zijn, doch die niet de beslagene is, dient de rechtbank de beslagene in de gelegenheid te stellen te worden gehoord.¹¹⁸ Bij nieuwe wetgeving van oktober 1991 is bepaald dat de griffier van het gerecht dat tot afdoening bevoegd is, een afschrift van het klaagschrift toestuurt aan de beslagene, mits deze geen afstand heeft gedaan van het voorwerp en zijn adres bekend is. De beslagene kan dan zijnerzijds eveneens een klaagschrift indienen (552a, lid 4 Sv).

Ook in het geval dat het beklag zich richt tegen de inbeslagneming zelf of tegen het gebruik van de inbeslaggenomen goederen kan het klaagschrift ingediend worden tot aan de einduitspraak. Hetzelfde geldt voor beklag tegen het voorstellen van het OM om het voorwerp aan een derde af te geven (art. 118, lid 3 Sv). Dit laatste beklag dient binnen twee weken te worden gedaan en de procedure van artikel 552a Sv is van overeenkomstige toepassing.¹¹⁹ De gegrondverklaring van zo'n beklag houdt in dat het OM de voorgenomen afgifte aan een derde niet mag laten plaatsvinden. Onlangs is de Hoge Raad teruggekomen op het standpunt dat wanneer de afgifte aan een derde reeds heeft plaatsgevonden de prijs dient te worden uitbetaald, die het voorwerp bij verkoop redelijkerwijs zou moeten opbrengen (art. 119, lid 2 Sv). De Hoge Raad heeft uitgemaakt dat de beslagene wel aanspraak kan maken op vergoeding van de schade welke hij lijdt doordat wegens het onrechtmatig optreden van het Openbaar Ministerie niet kan worden voldaan aan de ex artikel 552a, lid 5 Sv door de rechter aan de gegrondbevinding van het beklag te verbinden last tot teruggave, maar dat die schade niet gelijk hoeft te zijn aan de prijs die het voorwerp bij verkoop door de bewaarder redelijkerwijs had moeten opbrengen.¹²⁰ De vergoeding van de schade dient dan bij gebreke aan een specifieke regeling in het Wetboek van Strafvordering te geschieden op de voet van het bepaalde in artikel 162 van Boek 6 van het Nieuwe Burgerlijk Wetboek¹²¹, hetzij in onderling overleg tussen de beslagene en de Staat, hetzij in een procedure bij de burgerlijke rechter. Als de beslagene het beklag niet op tijd doet kan hij niet meer door een later beklag op grond van artikel 552a Sv de termijn van artikel 118, lid 3 omzeilen.¹²²

Tegen de beschikking van de rechtbank staat alleen beroep in cassatie open. In cassatie kan getoetst worden of de beschikking voldoende gemotiveerd is.¹²³

118. HR 23 juli 1987, *NJ* 1988, 43, met noot Th.W. VAN VEEN; HR 9 mei 1989, *NJ* 1990, 81; MINKENHOF, A., *o.c.*, 130.

119. Zie VAN POELGEEST, A.M., *o.c.*, § 51.7.1.

120. HR 25 juni 1991, *Delikt en Delinkwent*, 1991, 381.

121. Dit is het equivalent van het oude artikel 1401 BW.

122. Rb. Haarlem, 27 april 1984, *NJ* 1985, 330. Zie VAN POELGEEST, A.M., *o.c.*, § 51.7.7.

123. VAN BEMMELEN, J.M. en VAN VEEN, Th.W., *o.c.*, 178.

1. Teruggave bij de einduitspraak

Op het moment van de einduitspraak verliest het OM de bevoegdheid om over de teruggave te beslissen en kan de rechter ter zitting een beslissing nemen (art. 353 Sv). Hij kan een last tot afgifte doen aan een met name genoemd (dus wederom bekende) persoon op grond van artikel 353, lid 1 Sv¹²⁴, of hij kan verbeurdverklaring (art. 33 Sr) of onttrekking aan het verkeer uitspreken (art. 36c Sr). De rechter kan het voorwerp ook hangende een civiel geding laten bewaren (art. 353 lid 2 Sv). Een *plicht* tot teruggave heeft de rechter niet: hij kan ook verklaren niet in staat te zijn tot het doen van een uitspraak over de inbeslaggenomen voorwerpen, bijvoorbeeld omdat nog niet bekend is wie de rechthebbende is of wanneer er een civielrechtelijk geding aanhangig is gemaakt over de vraag wie de eigenaar is van de voorwerpen.¹²⁵

Een last tot afgifte kan zowel in geval van veroordeling, vrijspraak of ontslag van rechtsvervolgning gegeven worden. Het niet naleven van art. 353 Sv hoeft volgens vaste jurisprudentie niet tot nietigheid te leiden.¹²⁶ Zelfs bij een onrechtmatige inbeslagneming is de rechter niet verplicht een beslissing te geven over de voorwerpen. De verplichting tot teruggave valt dan toe aan het OM en de belanghebbende kan zich wanneer hij het voorwerp terug wil hebben, wenden tot de raadkamer (zie § 4.C.2).

Anders dan in artikel 118 Sv is het in artikel 353, lid 1 Sv niet hoofdregel om het voorwerp terug te geven aan de beslagene. De rechter kan – ook zonder verdere motivering – afgifte aan een derde gelasten.¹²⁷ Opgemerkt dient te worden dat de teruggave ex artikel 353 Sv alléén kan geschieden bij de einduitspraak en niet daarvoor! Dit houdt in dat een verzoek van de raadsman om teruggave aan het begin van de zitting, omdat de zaak bijvoorbeeld wordt aangehouden, opgevat zal worden als een beklag ex artikel 552a Sv.¹²⁸ Wel kan de raadsman ter zitting op informele wijze aan het OM verzoeken om teruggave. De (schriftelijke) rechterlijke machtiging kan dan wellicht door de aanwezige rechter worden afgegeven.¹²⁹

124. Het gaat hier om voorwerpen ten aanzien waarvan op grond van art. 118 Sv voor het OM een plicht tot teruggave bestaat: VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 232.

125. VAN POELGEEST, A.M., *o.c.*, § 11.6.4. Na deze niet-in-staat-verklaring valt de bevoegdheid tot teruggave weer terug aan de Officier van Justitie, die het voorwerp op grond van art. 118 lid 1 Sv verplicht moet retourneren aan de beslagene, tenzij beklag ex art. 552a Sv wordt ingesteld.

126. HR 20 november 1984, *NJ* 1985, 76.

127. VAN POELGEEST, A.M., *o.c.*, § 11.6.4; VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., 'Beklagenswaardig beslag', *Delikt en Delinkwent*, 1988, 302. De derde hoeft overigens niet lijdzaam te wachten tot het OM art. 118, lid 3 Sv toepast, maar kan direct als het belang van de strafvordering zich niet meer verzet tegen teruggave, overgaan tot het indienen van een klaagschrift ex art. 552a Sv. Zie HR 23 juli 1987, *NJ* 1988, 43, met noot Th. VAN VEEN.

128. Dat wil zeggen dat het dan ook schriftelijk ter griffie ingediend moet worden en door drie rechters in de raadkamer behandeld dient te worden.

129. VAN POELGEEST, A.M., *o.c.*, § 11.6.4.

2. Teruggave na de einduitspraak

Na de einduitspraak herleeft de bevoegdheid tot teruggave van het OM en de raadkamer, maar alleen voor zover de rechter bij de einduitspraak geen beslissing over het voorwerp heeft gegeven of zich buiten staat heeft verklaard. MELAI is van mening dat het OM pas weer tot teruggave bevoegd is nadat het vonnis in kracht van gewijsde is gegaan, hetzij de partijen tegen het vonnis een rechtsmiddel instellen. VELLINGA-SCHOOTSTRA is echter van mening dat een klaagschrift ook mogelijk is voordat het vonnis in kracht van gewijsde is gegaan.¹³⁰

Ook wanneer er in dat geval hoger beroep wordt ingesteld staat er voor belanghebbende weer beklag open ex artikel 552a Sv. De Procureur-Generaal bij het Hof is dan bevoegd tot teruggave en het klaagschrift moet ingediend worden bij het Hof.¹³¹ Bevoegd is 'het gerecht in feitelijke aanleg, waarvoor de zaak na het aangewende rechtsmiddel wordt vervolgd' (art. 552a, lid 2 Sv).

Als het inbeslaggenomen voorwerp op bevel van de rechter is verbeurdverklaard of is onttrokken aan het verkeer staat de beklagprocedure van artikel 552a Sv niet meer open. Wel kunnen de veroordeelde en het OM appèl aantekenen tegen het vonnis in zijn geheel en de beslissing in hoger beroep opnieuw ter discussie stellen. De derde belanghebbende kan hier op grond van artikel 552b Sv een klaagschrift indienen. Dit artikel geeft de belanghebbende de mogelijkheid binnen drie maanden te klagen over een beslissing van de rechter waarbij het voorwerp is verbeurdverklaard of aan het verkeer onttrokken. Het klaagschrift kan niet door de veroordeelde worden ingediend. Bij onttrekking aan het verkeer kan het wel worden ingediend door degene die, hoewel deze maatregel is opgelegd, voor het telastegelegde feit is vrijgesproken.¹³²

§ 5. Toetsingscriteria

Bij een beklag op grond van artikel 552a of 118 lid 3 Sv dient de rechter dit, afhankelijk van het soort beklag, aan een aantal criteria te toetsen:

a. als het beklag gericht is op het staken van het gebruik van het inbeslaggenomen voorwerp (art. 552a Sv) dient de rechter te toetsen of het gebruik het onderzoeksbelang dient en of dat gebruik niet ingrijpender is dan door de omstandigheden wordt gerechtvaardigd¹³³;

b. bij een beklag tegen het voornemen van het OM om het voorwerp aan een derde af te geven ex artikel 118, lid 3 Sv, is het criterium de vraag of afgifte aan een derde op het eerste gezicht redelijk en maatschappelijk niet onverantwoord is.¹³⁴ Ook voor deze afweging is het niet noodzakelijk om de precieze civielrech-

130. Zie hiervoor VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 241 en MELAI, A.L., *o.c.*, aant. 4 op art. 552a Sv.

131. Ook indien er nog geen dagvaarding in hoger beroep is uitgebracht. Vgl. VAN POELGEEST, A.M., *o.c.*, § 11.6.5.

132. VAN BEMMELEN, J.M. en VAN VEEN, Th. W., *o.c.*, 179.

133. Het voert te ver hier uitgebreid op in te gaan. Zie hiervoor VAN POELGEEST, A.M., *o.c.*, § 51.7.3 en HR 8 oktober 1985, *NJ* 1986, 214 met noot T HART.

134. VAN POELGEEST, A.M., *o.c.*, § 51.7.6; MELAI, A.L., *o.c.*, aant. 4 en 5 op art. 118. Zie ook de annotatie van VAN VEEN bij HR 23 juli 1987, *NJ* 1988, 43.

telijke regels met betrekking tot eigendom toe te passen, hoewel deze wel van invloed zijn.¹³⁵ Het recht van de ander moet immers sterker zijn dan dat van de beslagene, wil teruggave niet maatschappelijk onverantwoord zijn. Is dit recht niet duidelijk sterker, dan zal teruggave aan de beslagene dienen te volgen. De afgifte aan een derde is redelijk wanneer de kwade trouw van de beslagene zo goed als vaststaat, omdat hij bijvoorbeeld als dief of heler wordt aangemerkt. Ook afgifte aan de eigenaar bij wie het goed ontvreemd werd is op het eerste gezicht redelijk en maatschappelijk niet onverantwoord.¹³⁶ Gereede twijfel of de beslagene een sterkere aanspraak heeft is echter niet voldoende om van de hoofdregel af te wijken.¹³⁷ Als de zaak zeer gecompliceerd is zal er weinig duidelijkheid bestaan over de vraag of afgifte op het eerste gezicht redelijk en maatschappelijk niet onverantwoord is. In dat geval kan een civielrechtelijke procedure wellicht de meer aangewezen weg zijn¹³⁸;

c. Een beklag strekkende tot teruggave is op twee gronden mogelijk: Of het belang van strafvordering verzet zich niet meer tegen teruggave, zodat teruggave aan de klager moet volgen of de inbeslagneming was onrechtmatig, zodat om die reden teruggave aan de beslagene moet volgen.

In het eerste geval zal de rechter het beklag moeten beoordelen aan de hand van de criteria genoemd in artikel 94 Sv. Als het beslag gehandhaafd wordt dient een van de gronden van artikel 94 Sv in voldoende mate aanwezig te zijn (zie § 3.B).¹³⁹

Een inbeslagneming is rechtmatig als, ten eerste, het voorwerp vatbaar is voor inbeslagneming (zie § 3.C). Ten tweede moet de inbeslagneming plaatsvinden met het oog op een volgens de wet toegelaten doel (zie § 3.B). Ten derde mag de inbeslagneming niet in strijd zijn met de beginselen van goede procesorde zoals het verbod van détournement de pouvoir, onredelijkheid en de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit (zie hiervoor § 3.D). En ten slotte moet degene die de inbeslagneming doet hiertoe bevoegd zijn en dient aan alle wettelijke voorschriften voor inbeslagneming te zijn voldaan.¹⁴⁰

135. VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, 226-227. Vgl. DAVIDS, W.J.M., *o.c.*, 76-87. Zie voor een uitgebreide bespreking van civielrechtelijke aspecten bij afgifte van inbeslaggenomen voorwerpen FESEVUR, J.E., 'Justitieel beslag bij de koper te goeder trouw van een gestolen zaak en artikel 3:86 Nieuw BW', in *BW-Krant Jaarboek 1991*, Arnhem, Gouda Quint, 1991, 11-28.

136. Van belang is dat de civiele kamer van de Hoge Raad strengere eisen is gaan stellen voor het aannemen van goede trouw bij het kopen van een tweedehands auto. Vgl. VAN POELGEEST, A.M., *o.c.*, § 51.7.6.

137. HR 11 februari 1992, *Delikt en Delinkwent*, 1992, 231.

138. VAN POELGEEST, A.M., *o.c.*, § 11.6.2; HR 18 januari 1983, *NJ* 1983, 445.

139. VAN BEMMELEN, J.M. en VAN VEEN, Th. W., *o.c.*, 178.

140. Er is verschil van mening over de vraag of voor de beklagprocedure de bevoegdheid van de beslaglegger van belang is. Sommigen vinden van wel, maar er wordt ook gedacht dat alleen de vatbaarheid voor inbeslagneming van belang is. Anderen vinden die vraag wel van belang, maar zijn van mening dat een onbevoegd onder zich nemen gedekt kan worden door een bevoegd onder zich gaan houden. Het voert te ver hierop uitgebreid in te gaan. Verwezen wordt naar VELLINGA-SCHOOTSTRA, F., *o.c.*, § 17.6.4.

§ 6. Mogelijkheden voor een civiele procedure

Een civiele procedure is mogelijk tenzij er een andere rechtsgang openstaat.¹⁴¹ De procedure ex artikel 552a Sv is zo'n andere rechtsgang. In het algemeen neemt men dan ook aan dat na gebruik van het beklagrecht een beroep op de civiele rechter niet meer mogelijk is. Vrijwel unaniem wordt aangenomen dat de burgerlijke rechter wel bevoegd is kennis te nemen van een vordering tot schadevergoeding wegens onrechtmatige inbeslagneming. Er is echter verschil van mening over de vraag of dit ook kan wanneer men heeft verzuimd de rechtsgang van artikel 552a Sv te volgen.¹⁴² Een argument dat ervoor pleit in dit geval de weg naar de civiele rechter wel open te laten is dat de artikel 552a-procedure geen enkele mogelijkheid tot schadevergoeding biedt. Er is in dat geval dus ook geen bijzondere rechtsgang die de algemene zou afsluiten.¹⁴³ Het indienen van een vordering tot schadevergoeding bij de burgerlijke rechter is eveneens mogelijk wanneer de schade werd veroorzaakt door slechte behandeling van het voorwerp of door verkoop tegen een prijs die veel lager ligt dan de werkelijke waarde van het voorwerp.¹⁴⁴

§ 7. Slotbedenkingen

In deze bijdrage werd gepoogd vanuit een bezorgdheid die in de Belgische jurisprudentie naar voren komt wegens het ontbreken van een wettelijke regeling inzake het teruggeven van inbeslaggenomen goederen, de bestaande Nederlandse wettelijke regeling weer te geven. Eerst werd evenwel de situatie de lege lata in België in herinnering gebracht, waarbij vooral de jurisprudentiële ontwikkelingen betreffende het beklag tegen het uitblijven van teruggave tijdens het vooronderzoek werden besproken. Nu een wettelijk beklagrecht in België ontbreekt blijkt dat degenen die menen benadeeld te zijn door een wederrechtelijke inbeslagneming doorgaans twee verschillende juridische mechanismen uitproberen teneinde de inbeslaggenomen zaken terug te krijgen. Voorzover de inbeslagneming uitgaat van de onderzoeksrechter wordt geargumenteed dat het hier een jurisdictionele handeling betreft waartegen een rechtsmiddel openstaat bij de Kamer van Inbeschuldigingstelling bij het Hof van Beroep. Uit de jurisprudentie blijkt evenwel dat de Hoven van Beroep nogal terughoudend zijn om terzake een beroepsrecht aan te nemen. Anderen hebben dan ook getracht om hun recht te halen via een kort geding procedure. Hoewel het Gerechtelijk Wetboek de bevoegdheid van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, zetelende in kort geding heeft uitgebreid en hoewel sommige voorzitters zich ook bevoegd achten om de gevorderde teruggave van strafrechtelijk inbeslaggenomen goederen te bevelen, ziet een groot deel van de jurisprudentie hier toch nog belangrijke obstakels, en is men zeer terughoudend uit vrees in een lopend strafonderzoek in te grijpen.

141. HR 31 december 1915, *NJ* 1915, 407; Pres. Rb. Den Haag 9 november 1965, *NJ* 1966, 4.

142. Hof Den Haag 26 april 1972, *NJ* 1972, 431.

143. MELAI, A.L., *o.c.*, aant. 6 op art. 552a Sv.

144. Pres. Rb. 10 december 1929, *NJ* 1930, 459.

Hoewel het Hof van Cassatie heeft beslist dat het ontbreken van enig rechtsmiddel tegen de inbeslagneming (of tegen het uitblijven van de teruggave van inbeslaggenomen goederen) geen schending vormt van artikel 6 E.V.R.M., lijkt het vanuit een rechtsstatelijk perspectief zeker wenselijk om de burger die meent benadeeld te zijn door een onrechtmatig beslag een wettelijk uitgewerkt systeem van rechtsbescherming te bieden, zodat het beslag aan rechterlijke toetsing kan worden onderworpen.

Een belangrijk argument dat vaak tegen een rechterlijke toetsing van het beslag in de strijd wordt geworpen is dat het geheim karakter van het onderzoek zich ertegen verzet dat de rechtmatigheid van het beslag in een openbare rechterlijke procedure zou worden getoetst. Daarbij wordt ook vaak geschermd met de autonomie van het straf(proces)recht dat zich tegen een rechterlijke toetsing van de rechtmatigheid van onderzoeksmaatregelen zoals de inbeslagneming zou verzetten.

Het is duidelijk dat deze argumenten vooral naar voren komen voorzover het gaat om een vordering tot opheffing van een door de Procureur des Konings gelegd beslag bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, zetelende in kort geding. Dan wordt zeer vaak het argument gebruikt dat alleen de Procureur des Konings, binnen de marges die de wet hem toekent, mag beslissen welke dwangmiddelen en onderzoekshandelingen hij toepast en dat het niet aan een civiele rechter toekomt om de opportuniteit van deze strafrechterlijke onderzoekshandelingen te toetsen. Bij een toetsing van de inbeslagneming door de onderzoeksrechter bij de Kamer van Inbeschuldigingstelling speelt dit 'autonomie'-argument minder sterk, omdat de toetsing dan als het ware 'in het eigen strafrechtelijke huis' plaatsvindt. Toch is de nood aan een effectieve rechtsbescherming door een rechterlijke toetsing juist bij de inbeslagneming door de Procureur des Konings nog veel sterker omdat in dat geval de toepassing van het dwangmiddel zelf niet uitgaat van een rechterlijke beslissing, terwijl dit bij een inbeslagneming door de onderzoeksrechter natuurlijk wel het geval is. Overigens mag dit 'autonomie'-argument niet worden overdreven. De scheiding der machten is allang geen heilig huisje meer en een uitgebalanceerd systeem van rechtsbescherming vereist nu eenmaal dat de machten elkaar controleren. In een andere context, bijvoorbeeld bij het wettigheidstoezicht in het kader van artikel 107 G.W., worden bestuurs-handelingen trouwens regelmatig door de strafrechter op hun wettigheid getoetst.

Terecht hebben vele auteurs dan ook de wens geuit dat het beklag tegen het uitblijven van teruggave van inbeslaggenomen goederen ook in België wettelijk zou worden geregeld. Dat de huidige praktijk geen sluitend systeem van rechtsbescherming biedt blijkt overduidelijk uit de jurisprudentie. Een wettelijke regeling is dus noodzakelijk. Daarbij zou, zoals dit blijkbaar in Frankrijk is gebeurd¹⁴⁵ bij wet kunnen bepaald worden dat de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, zetelende in kort geding bevoegd wordt gemaakt om over vorderingen tot teruggave van inbeslaggenomen goederen te oordelen. Het nadeel van een dergelijke constructie is evenwel dat dan een civiele rechter zich zal moeten uitspreken over de rechtmatigheid van een strafrechtelijke onderzoekshandeling, waarbij steeds voor de nodige terughoudendheid gevreesd kan worden. Een andere oplossing, die bijvoorbeeld door VANDEPLAS wordt verdedigd¹⁴⁶ zou zijn om bij wet te be-

145. DE CODT, J., *l.c.*, p. 237, noot 43.

palen dat alleen de Kamer van Inbeschuldigingstelling over de rechtmatigheid van het beslag zou oordelen. Een dergelijke constructie zou nog wel te verdedigen zijn indien de inbeslagneming werd uitgevoerd door de onderzoeksrechter, doch komt toch wat onnatuurlijk over indien het een politionele inbeslagneming betreft. In dat geval lijkt het eerder voor de hand te liggen een beroep te doen op de Raadkamer bij de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen. Dit is hetgeen door DEJONGHE wordt voorgesteld¹⁴⁷ en wat blijkbaar ook in het Nederlandse Wetboek van Strafvordering te vinden is.

De beschrijving van de inbeslagnemingsregeling in Nederland heeft wel duidelijk gemaakt dat er meer nodig is dan alleen het regelen van de teruggave. Een van de redenen waarom rechters zich zo ongaarne in de inbeslagnemingsproblematiek mengen hangt immers samen met het feit dat de voorwaarden voor het beslag in België, zowel qua doel als qua voorwerp en bevoegde personen, veel te ruim omschreven is. Bij een bijzondere ruime omschrijving van de inbeslagnemingsbevoegdheid zou er zeer zelden sprake zijn van een manifeste onwettigheid en zal een rechterlijke toetsing dus inderdaad snel neigen naar een controle van de opportuniteit van bepaalde onderzoekshandelingen. Terecht stellen de auteurs die in België dan ook voor hervorming van de inbeslagneming pleiten, dat niet alleen de teruggave wettelijk zou moeten worden geregeld, doch dat ook de inbeslagneming zelf beter zou worden geregeld. Terzake kan wellicht naar het Nederlandse voorbeeld worden gekeken, waar de inbeslagneming is gedefinieerd en waar ook de voorwaarden voor inbeslagneming veel gedetailleerder in het Wetboek van Strafvordering zijn geregeld dan in België. Opvallend is eveneens dat in Nederland uitdrukkelijk wordt gesteld dat de uitoefening van een dwangmiddel zoals de inbeslagneming niet alleen door de formele wettelijke uitoefeningsvoorwaarden wordt beperkt, doch eveneens door de ongeschreven beginselen van een goede strafprocesorde, zoals de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit. Belangrijk is eveneens dat in Nederland niet alleen het beklag tegen het uitblijven van de teruggave wordt geregeld, doch eveneens de teruggave zelf. Hoewel de wettelijke regeling in Nederland natuurlijk niet het perfecte voorbeeld van een beklagregeling is (hierboven werden ook enkele kritiekpunten aangegeven) lijkt alleszins in de Raadkamerprocedure een behoorlijk uitgewerkt systeem van rechtsbescherming te bestaan dat zowel de derde belanghebbende als de beslagene voldoende garanties biedt om op te komen voor hun rechten.

Nu in België door de recente benoeming van een commissie tot hervorming van het Wetboek van Strafvordering de discussie over de vernieuwing van het strafprocesrecht wederom actueel is geworden kan slechts de hoop worden uitgesproken dat, zelfs indien niet op korte termijn tot algehele hervorming van het procesrecht wordt beslist, de regeling van een aantal dwangmiddelen die dringend aan herziening toe zijn prioriteit zal krijgen. Dit geldt zeker voor een wettelijke regeling van de inbeslagneming en de teruggave van inbeslaggenomen goederen, daar dit laatste tot op heden nog geheel ontbreekt. Wellicht kan de Nederlandse wettelijke regeling daarbij een interessant uitgangspunt voor de gedachtevorming bieden.

146. SCHUIND, G. en VAN DE PLAS, A., *o.c.*, 132A. Zie in dezelfde zin MORLET, P., *l.c.*, 164-175.

147. DEJONGHE, P., *l.c.*, 227.